

26.373

№ 1

ԱՐՇԵՍՏԱԳՈՐԾԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

№ 1

334.6

Ղ-60

Մ. ՌՈԳԻ

ՄԵՆԱԿ ԹԵ ԱՐՏԵԼՈՎ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՏՆԱՐԿՈՊԻ

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն 1927

24 JUL 2013

26. 373

18 JAN 2010

№ 1 ԱՐԶԵՍՏԱԳՈՐԾԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 1

334.6
Ռ-60

Մ. ՌՈԳԻ

ՄԵՆԱԿ ԹԵ ԱՐՏԵԼՈՎ

ԹԱՐԳՄ. ԱՐՏ. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻ

1007
30822

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՏՆԱՐԿՈՊԻ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1927

ՏՊԱՐԱՆ ՀԵՐՄԵՍ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅԱՆ,
ՄԱՐՔՍԻ ՓՈՂ. № 29
ԳՐԱՌԵՊ. 398Ը
ՏԻՐԱԺ 1200.

ԳԼՈՒԽ 1.

ՎՈՄԱՆՔ ՏՐՏՆՋՈՒՄ ԵՆ, ԻՍԿ ՎՈՄԱՆՔ ԵՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

Հողագործությունը միշտ և ամեն տեղ չի տալիս գյուղացուն նրա ամբողջ տարվա հացը: Շատ տեղերում հազիվ կես տարի յե բավականանում իր հացը և ձմրան կեսերից գյուղացին ստիպված և մտածել հաց առնելու մասին և կողմնակի միջոցներէ գիտել:

Տնայնագործական արհեստներն ոգնում են գյուղացուն իր տնտեսությունը վարել յեղ կերակրվել

Յերը կողմնակի աշխատանք չի լինում և կամ գյուղացին չի ցանկանում թողնել իր տնտեսությունը, այդ ժամանակ տնայնագործական արհեստը հանում և նրան նեղ վիճակից: Զմեռը, դաշտային աշխատանքներից ազատ ժամանակը և ամրան աշխատանքների ազատ միջոցները նա ոգաագործում և տնայնագործական գործվածքներ պատրաստելով:

Իսկ ի՞նչ է ստանում տնայնագործն իր ոժանդակ աշխատանքից

Նայելով թե վարտեղ: Մի տեղ տնայնագործները, թեև շատ էլ գոհ չեն լինում, բայց չեն տրանջում, իսկ մի ուրիշ տեղ աղաղակում են կարիքից: Ոժանդակ աշխատանքը յերբեմն դաժան ստրկություն և դառնում նրանց համար: Տնտեսությունը չի վերականգնվում, կարիքը չի հեռանում խրճիթից: Յեղ ամենից զարմանալին այն է, զոր տնայնագործը հաճախ ավելի շատ, ավելի հիմնավոր և աշխատում, քան թե հաիկավոր է. նրա գործվածքները լավ ծախվում են և գներն էլ վատ չեն լինում, բայց նրան, տնայնագործին, էլի միայն փշրանքներ են հասնում:

Իսկ ինչո՞ւ յե այդպես

Աչք ածելով իրենց կյանքի վրա շատ տնայնագործներ բըղավում են, ասելով՝ «մենք էլի կաշկանդված ենք, մենք դժբախտ աշխատավորներ ենք՝ միջոցներ չունենք հում նյութեր առնենք, պատրաստենք և ինքներս տանենք շուկա ծախենք ու մեր ոգուտները տալիս ենք միջնորդներին:

Գիտակից սնայնագործները, սակայն, վնչ քե բղավում,
այլ յեվ գործում են

Այլ առաջը դնել չի մասնալը — ահա, թե ինչն
ե կլանում տնայնագործի վաստակը: Դրանից ե առաջանում ե'
չարչիներին միջոցով անհաջող վաճառահանումը, ե' մեքենաների
փոխարեն լուկ ձեռքերով աշխատելու ծանրությունը, զրանից ե
առաջանում ե' մատերյալների, ե' բոլոր անհրաժեշտ առարկանե-
րի յերեք-չորս անգամ բարձր գներով տասներորդ ձեռքից առ-
նելը: Իսկ ամենազրկավորն ել — անկազմակերպ ե մեծակ, տնհա-
տական ուժերով աշխատելն ե:

ԳԼՈՒԽ III.

ԻՍԿ ԻՆՉ ԱՐԻՆ ԻՐԵՆՑ ԴԺԲԱԽՏՈՒՅԱՆ ՊԱՏՃԱՐՆԵՐԸ ՀԱՍ-
ԿԱՑԱԾ ԳԻՏԱԿԻՑ ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾՆԵՐԸ

Վերջենք մի որինակ. — Ռյադանսկի նահանգի Սպասկի,
զավառում, գերմանական պատերազմի որերին սնկի պես բազ-
մացան չարչիները (скупщики): Դրանք իրենց ձեռքի մեջ հավա-
քեցին գավառի բազմաթիվ տնայնագործներին. շատերը նույնիսկ
գրասենյակներ հիմնեցին ե այգտեղերից եյին աշխատանքներ
հանձնարարում ցրված, մենակ աշխատող տնայնագործներին: Իր-
ըն թե աշխատանք եյին տալիս «բարերարություն» անում, բայց
խեղապես անխիղճ կերպով շահագործում, տնայնագործի արյունն
եյին քամում ե իրենց թաթերի մեջ կապկպում: Տնայնագործի
ամբողջ ընտանիքը՝ փոքրից մինչև մեծն աշխատում եյին որա-
կան 18 ժամ ե չնայած դրան կարիքը բոլորովին չեք պակա-
սում: Աշխատանքի ծանր պայմանները ե կարիքն այդ գավառի
տնայնագործների մեջ ցանկություն առաջ բերին ազատվելու
կուլակների ճանկերից: Նրանք արտել հիմնեցին: Չարչիներն ար-
տելի դեմ կատաղի կռիվ սկսեցին: Միջոցների մեջ խորություն
չդնելով, իրենց ազդեցության տակ ընկնող թուլամորթ վարպե-
տների ե կեղտոտ մարդկանց միջոցով դրանք աշխատեցին քանդել
արտելը: Յերբ այդ ջանքերն անհաջող անցան, նրանք փորձ ա-
բին իրենք մանկ արտելի մեջ ե ներսից պայթեցնել: Բայց
դարձյալ անհաջող անցավ, վորովհետև արտելի անդամ վարպետնե-
րը վնչ միայն չգնացին իրենց թշնամիների հետևից, այլ ե դուրս
վանտեցին իրենց շարքերից այդ սղորակ-ազաներին:

Կնիւլը սկսվել էր 1915 թվին ե միայն վերջին ժամանակ-
ներս ավարտվեց արտելի հաղթանակով: Այդ արտելն այժմ ամե-
նաառաջիկաներից մեկն ե իր դործերի հաջողության ե անդամների
լավ վաստակի տեսակետից (նա գտնվում ե Մոսկովսկ գյուղում):

Պեժե իսկանալ, քե ինչն ե ոգուժ սալիս սնայնագործին
յեվ ինչը՝ վնաս

Ժամանակ ե, վոր տնայնագործները վերջ տան ձրիակերնե-
րին ե իրենց աշխատանքով նրանց գրպանները չլցնեն: Թե ինչ
ոգուժ կարելի յե ստանալ չարչուց ե ինչ իր հարադատ արտե-
լից — այդ դժվար չե հասկանալ: Բավական ե իմանալ, թե ինչպես
են վաճառվում պատրաստած ապրանքները ե թե տնայնագործի
արտադրանքն ինչ ճանապարհով ե հասնում սպառողի ձեռքը:

ԳԼՈՒԽ III.

ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԻ ԾԻՆԱԾ ԳՈՐԾՎԱԾՔՆԵՐԸ ՅԵՐԿԱՐ ՃԱՆԱ-
ՊԱՐՀՈՐԴՈՒՅՈՒՆ ԵՆ ԿԱՏԱՐՈՒՄ

Յենթադրենք թե Դիլիջանի տնայնագործն իր տանը նստած
կողովներ կամ զամբյուղ ե պատրաստում. այդ առարկաները մի-
այն նրա գյուղում չեն վաճառվում ե, հաճախ անցնելով հարյու-
րավոր վնասներ, հասնում են Բասար-գեջարի կամ Քուլթայիսի
գեղջուկների ձեռքը: Մեր տնայնագործն տնմիջական կապ չունի
այդ սպառողների հետ, նա չի կարող իր հյուսվածքն այս կամ
այն տեղն ուղարկել հաստատ հասցեյով:

Ինչպես ե սնայնագործի կողովը գտնում իր սպառողին

Այստեղ պետք ե հիշել, վոր բոլոր քաղաքներում ե գյուղե-
րում վխտում են միջնորդ-գնողները, սրանք բոլորն ել իրար հետ
կապված են, մեկը մյուսին հարց ու փորձ են անում, թե վորտեղ
ի՞նչ ե արտադրվում, վորտեղ ի՞նչ պահանջ կա: Յեվ, ահա, ում
հարկավոր են կողովներ նա պատվիրում ե Դիլիջանի շրջանի միջ-
նորդ-առևարականին ձեռք բերել իր համար: Սա անում ե տնայ-
նագործից, տալիս յերկրորդին, յերկրորդը յերրորդին ե, այգպես
ձեռքից ձեռք անցնելով, կողովը հասնում ե սպառողին:

Այդ նույնը կրկնվում ե ամեն մի տնայնագործական ար-
տադրանքի նկատմամբ:

Ճանապարհորդութեան համար պէտք է վնասել

Միջնորդ չարչին ի հարկե, ձրի չի աշխատում: Յեթի սպառողը մի կողովի համար վճարում է 50 կոպեկ, ապա տնայնագործին բաժին է բնկնում 20 կոպեկ, իսկ 30-ը գնում է այդ ձեռքից ձեռք տվող միջնորդների գրպանը:

Ի՞նչով են ուժեղ միջնորդները

Մրանք գյուղից քաղաք և քաղաքից գյուղ ամբողջ յերկրում սերտ կապ են պահպանում իրար հետ, և կազմում են մի մեծ շղթա: Դրանցից ամեն մեկն այդ շղթայի մի ողակն է կազմում: Յեթի մի վորեն տեղից մի միջնորդ հեռանում է մի այլ շրջան, ապա նորա տեղն իսկույն մի ուրիշն է բռնում:

Տնայնագործի գործվածքն ինքն իրեն չի կարող քաղաքից քաղաք ման գալ և հասնել սպառողի ձեռքը. իսկ առանց սպառողին իր արտադրանքը ծախելու, մեր տնայնագործը հաշիվ չունի աշխատանք թափելու և գործվածքներ շինելու: Նա ստիպված է իր աշխատանքի պտուղը ծախել տեղական միջնորդ կուլակին: Իսկ սա մյուսներին և այդպէս մինչև կը հասնի սպառողին: Դրանցից ամեն մեկն աշխատում է քիչ վճարել տնայնագործին, վորպէսզի վաճառելուց իրեն մեծ աշխատանք մնա:

Այսպէս, տնայնագործը շրջապատված է այդ արշունուշտ միջնորդների մի մեծ ցանցով: Դրանք բոլորն էլ միասին և խոսքերը մեկ արած շահագործում են տնայնագործներին, տեղերում պտնվող իրենց նման սարգերի միջոցով:

Այստեղից—մի գաս մեկ համար—դրանց միացյալ ուժի գեւադեք է դուրս գալ միացյալ ուժերով:

Տնայնագործները պէտք է միացյալ ուժերով կռվեն

Միջնորդներն ու առևտրականները միշտ պաշտպանում են իրար: Տնայնագործներն էլ պետք է միշտ իրար ողնեն և միացյալ ուժերով կռվեն: Խմբով դիմացդ դուրս յեկող թշնամու դեմ չես կարող կռվիլ բաժան-բաժան, ցրված ուժերով, ճիշտ այնպէս, ինչպէս չի կարելի կազմակերպված կանոնավոր զորքի դեմ խուժանով դուրս գալ. այդ դեպքում «մեկը նախն կը տա, մյուսը «մեկին»: Պետք է հավաքել ուժերը և միացյալ ձեռքառով կռվիլ: Այդ մասին կը խոսենք մյուս գլխում:

Գլուխ IV.

ԴԱՇՈՒՅՆԸ ԳՈՏՈՒԴ ՄԵՋՆ Ե—ԿԱՐԻՔ ԶԿԱ ՆՐԱՆ ՓՆՏՐԵԼՈՒ

Տնայնագործները լավ դաշույններ ունեն միջնորդների և առևտրականների համար դա— ա ղ ա ի լ ա յ ի ն ա ղ խ ա տ ա ք ն է: Հայաստանի հանրապետութեան մեջ տնայնագործներն արդեն կազմակերպիլ են 50 արտելներ 650 անդամներով:

Այդ արտելները միացել են և կազմիլ Արտելների Միութեւն՝ «Հայտնարկոսութեւն»:

Դա փոքրիկ ույժ չէ

Բայց դա դեռ բավական չէ: Դեռ հազարավոր տնայնագործներ առաջվա պէս մնում են առևտրականների ձանկերի մեջ:

Բայց ի՞նչ է արելը

Տնայնագործները սխալվում են, կարծելով, թէ կարելի չէ աշխատել մենակ, ամեն մեկն ինքն իր համար և իր կամքով: Տնայնագործները միշտ էլ միացած են: Յերբ չկա արտել—նրանք միացած են միջնորդ-առևտրականի շուրջը: Բայց դրանց շուրջը համախմբվելու և արտելների մեջ միանալու տարրերութեւնը շատ մեծ է: Արտելը բարձրացնում է իր յեկամուսները և դրա հետ միասին նա բարձրացնում է իր ամեն մի անդամի յեկամուսները: Իսկ առևտրականների շուրջը միանալուց, վորքան էլ վոր յեկամուսները չբարձրանան, ոգուտի մեծագույն մասը գնալու չի դեպի «բարերարների» անտակ գրպանները:

Արտելն իր միջից ընտրում է մի քանի հոգի՝ ընդհանուր գործը տանելու համար: Այդ ընտրվածներն էլ հենց կազմում են արտելի վ ա ղ ի լ ա յ ի ն ը:

Այդ վարչութեւնը մտածում է հում նյութեր ձեռք բերելու մասին, վորոնում է թէ վորտեղ վաճառի տնայնագործների պատրաստած գործվածքները: Նա հոգ է տանում արտելային աշխատանքի այնպիսի կողմերի մասին, վորոնց մասին չարչիները բոլորովին էլ չեն մտածում, վորոնց դեմ նրանք նույնիսկ կռվում են: Վարչութեւնը միջոցներ է ձեռք առնում աշխատանքը թեթեւացնելու, հեռուում է, վոր տնայնագործի առողջութեւնը պահպանվի, նպաստում է արտադրողականութեան բարձրացման: Ճիշտ գործող վարչութեւնն ամենից առաջ տ ն ա յ ն ա գ ո ռ ծ ի շահերի մասին է մտածում և նա հենց դրա համար է ընտրվել:

Տնայնագործների շահերը պաշտպանելու հարցում ամենից պարզ և յերևում վարչութիւնն տարրերութիւնն առևտրականից: Դրսից նայելով, կարծես թե և՛ մեկը և՛ մյուսը միեկուն չաշխատանքն են տանում: Առաջ առևտրականն էր գործվածքները վերցնում, իսկ այժմ վարչութիւնն է վերցնում: Առաջ հում նյութերն առևտրականն էր մատակարարում, իսկ այժմ—վարչութիւնը:

Խեղբից հանված և անգլիտակից տնայնագործներն առում են՝ «Ե՛հ, մեկ համար միեկուն չէ, թե ով է վերցնում, միայն թե վերցնի»:

— Բոլորովին ևլ միեկուն չէ—կարող է պատասխանել նըրան այն տնայնագործը, վոր հասկացել է, թե ինչ բան է արտելը: «Այո տո՛ւ ե, բայց սխառ չէ»—միջնորդ չարչին վարվում է այնպես, ինչպես իրեն և ոգուտ. նա յերկար չի խոսում, իսկ խոսելուց ևլ կարճ է կտրում՝

«Ուզում ես տուր, չես ուզում—յեկած ճանապարհովդ գնա»:

Այդպես չէ վարչութիւնն մեջ: Ենտեղ մեր ընկեր տնայնագործն է նստած: Նա հաշիվ չունի գինն իջեցնելու, ազմելու: Նրա շահերն ամուր միացված են մեր շահերի հետ: Բացի այդ ևլ, ընդհանրապես, ով վոր ևլ նստած լինի վարչութիւնն մեջ, պետք է հաշիվ տա մեկ իր արածների մասին. վարչութիւնը մեզնից է ընտրված և յեթե նա վատ կամ սխալ աշխատի—մենք միշտ ևլ կարող ենք փոխել և նորն ընտրել:

Ի՞նչ է ասլիս արեւլլ սնայնագործին.

Արտելի ոգուտն ամելի պարզ կարելի չէ տեսնել, յեթե տընայնագործական աշխատանքի առանձին կողմերը քննենք, յեթե համեմատենք, թե ինչ ունի մենակ աշխատող տնայնագործը և ինչ է ստանում արտելի անդամ տնայնագործը: Հում նյութի քարճը արժեքն իջեցնում է մենակ աշխատող տնայնագործի վատակը: Քիչ մշակելուց ևլ է պակասում նրա վատակը: Ի հարկե միեկուն չէ մի բանվորական որում տնայնագործը յերեք բան կշինի, թե՛ մեկ: Տնայնագործը փաստում է նաև շրջանառութիւնն միջոցների պակասութիւնից և դեռ ևլ շատ պատճառներից:

Տեսնենք, թե ինչպես են փոխվում դործի բոլոր հիշված կողմերն արտելային աշխատանքի ժամանակ:

Առաջին—գնումներն արեւլային կարգով կատարելուց իջնում է հում նյութի ինքնարժեքը

Առանձին և քիչ քանակութեամբ գնելուց տնայնագործը միշտ ամելորդ դումարներ և վճարում, վորովհետեւ հում նյութը շատ միջնորդների ձեռքից է անցնում: Ոգտվելով տնայնագործի անուշադրութիւնից կամ հում նյութի բացակայութիւնից, առևտրականը սաղացնում է վատ տեսակները: Իսկ յերեք վատ է հում նյութը—գծվար և աշխատել և գործվածքներն ևլ լավ չեն դուրս գալիս: Արտելի, կողպերատիվի միջոցով և մեծ քանակութեամբ գնելուց տնայնագործը լավ հատկութիւնն նյութ է ստանում և եւթան գնով. ոգտվում է և՛ ծախքերի և՛ հատկութիւնն մեջ, խնայում է իր ժամանակն աշխատանքի համար. կարեք չի գգում որեր կորցնելու հում նմութ վորոնելու համար:

Արեւլի միջոցով նեւս է վարկ ստանալ

Միայնակ—տնայնագործը գծվար է վարկ գտնում: Դրամ ունեցողը վախենում է վարկ տալ—չլինի թե կորչի: Ո՞վ գիտե ինչ կարող է պատահել տնայնագործին: Զրտեւլով մահվան մասին, վոչ վոր տալահովված չէ հիմանգութիւնից, անտեսութիւնն մեջ պատահող զանազան տեսակի պատահարներից: Յեւ վորքան չքավոր է տնայնագործը, այնքան ամելի գծվար է դրամ գտնել ծանր որերի համար:

Յեթե նա գնա վարկային ընկերութիւն. նրանից ապահովութիւն կպահանջեն. իսկ ինչ մի առանձին ապահովութիւն կարող է տալ չքավոր տնայնագործը: Ստկայն առանց ապահովութիւնն ևլ վարկային ընկերութիւնը չի կարող տալ: Նա ինքն ևլ փոխառած միջոցներով է աշխատում և պարտավոր է ժամանակը լրանալուց վճարել իր պարտքերը: Այդ պատճառով նա ստիպված է ժամանակին պահանջել նրանցից, ում ինքն է վարկ ամել:

Այլ է դրութիւնն արտելում: Արտելները փողը կտան և կը առն յերկար ժամանակով խոշոր գումար և փոքր տոկոսով:

Վարկային ընկերութիւնը կամ միութիւնը, բանկը հավատացած են, վոր արտելն իր պարտքը կվճարի: Տրվում է վոչ թե առանձին տնայնագործներին, այլ բոլորին միասին, արտելի ընդհանուր պատասխանատվութեամբ: Զի վճարի անդամներից մեկը—նրա փոխարեն կվճարեն մնացյալները:

Փող կստանա արտելը, կստանան և արտելի անդամները: Այսպես, արտելի միջոցով տնայնագործն ավելի հեշտ և ավելի շուտ և վարկ գտնում:

Արտելային աշխատանքի գանազան թշնամիները տնայնագործներից վճարում վախեցնում են, ասելով, թե արտելը թալանչիների ասպարեզ և և ազնիվ տնայնագործն ստիպված պետք է լինի այդ ուրիշի բարիքը սիրողների փոխարեն ինքը վճարել նրանք վախենում են արտելի միջոցով վարկ վերցնել և զերազանում են ավելի բարձր տոկոսներ վճարել կուլակներին: Զուր վախ: Յեթե արտելի վերցրած դրամները բաժանվել են բոլորի մեջ հավասար, աչքի չառնելով արդոք պետք է, թե վոչ—գուցե և թյուրիմացություններ առաջանային: Սակայն դրամ տալուց արտելը ստուգում և քննում է, թե ո՞վ և ի՞նչի համար է վերցնում:

Վարկ ստանալ կարելի է միայն աշխատանքի և հում նյութ գնելու համար: Արտելը կարող է պայման դնել, վոր այդ վարկով շինած գործվածքներն անպատճառ իրեն հանձնվին: Արտելն այդպիսով ապահովում է իրեն ապագա գործվածքներով:

Յեթե տնայնագործը վարկ է խնդրում հում նյութի համար, արտելը կարող է տալ և վոչ դրամով, այլ անհրաժեշտ նյութերով: Դարձյալ անհշտ և հետ չստանալու վախը:

Հազիվ թե շատ պատահեն այնպիսի տնայնագործներ, վորոնք ի շարք գործ դնեն ստացած վարկը և փակին այդ ձեռնտու պայմաններ:

Վերջապես արտելի անդամներն իրար լավ են ճանաչում, գիտեն, թե ինչ կարելի է սպասել այս կամ այն անդամից: Գիտեն, թե արդյոք նա դրամները կխմի, քեֆ կանի, թե գործի մեջ կգնի, արտագրություն համար կծախսի: Արտելի անդամը չի ծածկի իր վաստակի չափը և հեշտ է խմանալ, թե ինչու չի կարողացել ժամանակին վճարել իր պարտքը:

Ամենազվազանը էլ այն է, վոր վարկային կազմակերպությունից վերցրած գրամի գիմաց, արտելը պատասխանատու է միայն իր ունեցվածքով և անդամների գույքի վրա պահանջ դնել չի կարելի: Այնպես վոր հեշտ չեն այն վախերը թե կարելի է իրվել կեղտոտ պատմությունների մեջ:

Վո՞րեղից է վարկ ստանում արտելը

Կոոպերացիան ունի իր բանկը, այսպես կոչված Համամիությունական կոոպերատիվ բանկը: Այս բանկի միջոցները հավաք-

վում են նրա մեջ մասնող կազմակերպությունների փայլածարներից և պետությունից ստացված դրամական վարկերից:

Կոոպերատիվ բանկը (կրճատ նա կոչվում է Համկոոպբանկ) մի շարք քաղաքներում ունի իր բաժանմունքները (Հայաստանում նրա բաժանմունքը գտնվում է Յերևանում): Վարկի կարիք զգալով արտելը կարող է կամ ուղակի դիմել Մոսկվա բանկին և կամ տեղերում գտնվող բաժանմունքներին:

Դրանից բացի բանկը վարկեր է տալիս արհեստագործական արտելների միություններին, իսկ սրանք էլ իրենց հերթին՝ արտելներին:

Արտելներին վարկավորում է և պետական բանկը:

1925 թվի նոյեմբերին Համառուսական կոոպերատիվ Բանկում առանձին խորհրդակցություն կայացավ այն մասին, թե ինչպես վարկ տալ ստորին կոոպերատիվ կազմակերպություններին, այսինքն արտելներին, ընկերություններին և այլն: Վորոշվել էր վոր գյուղական տեղերում վարկերը տալու յն գյուղ-վարկային ընկերությունների միջոցով, քաղաքներում և ավաններում կարող են կազմվել առանձին արհեստագործական և արհեստավորական վարկային ընկերություններ:

Այս բոլորից պարզվում է, թե վորտեղից կարող է արտելը վարկ ստանալ, ցույց են տալիս մենակ-տնայնագործին թե վորքան նա կը թեթևացներ իր աշխատանքը, վորքան կապահովեր իր գործը, յեթե արտելի անդամ դառնար:

Առանձին պետ է դնել հում նյութերի վաճառ-վորման հարցը

Հում նյութերի բացակայությունը—դա տնայնագործի աշխատանքի ցավոտ կողմն է. հում նյութը հաճախ ստիպում է նրան գնալ և գլուխ խոնարհել առևտրականին—միջնորդին: հում նյութով հապահովված տնայնագործը յերբեք համոզված չէ, թե իր աշխատանքի ընթացքում ընդմիջումներ չեն լինելու:

Սորհուրդների Ս-րդ համագումարում խորհրդային իշխանությունը վորոշել է, վոր տնայնագործին պետք է ապահովել հում նյութերով, պետք է նրան հնարավորություն տալ աշխատելու այն լիակատար համոզմունքով, վոր նա հում նյութեր ունենալու է:

Ամբողջ հում նյութերը տրվելու յն տնայնագործներին արհեստագործական միությունների և Համառուսական արհեստավոր-

ըստին կոտակերտութիւնք միութեան միջոցով: Բացի այդ, բոլոր պետական առևտրական արդյունաբերական ձեռնարկները պարտաւոր են իրենց աշխատանքի ծրագրի մեջ մտցնել տնայնագործներին անհրաժեշտ հում նյութեր մատակարարելու գործը:

Ինչ կարգով պէժ է հում նյութեր տրվել սնայնագործներին

Վորոշվել է հում նյութերն այնպէս մատակարարել, վոր տնայնագործն առաջուց իմանա, թե վորքան է նրան հասնելու իսկ միութեանն ու պետական ձեռնարկն առաջուց իմանան, թե վորքան հում նյութեր են հարկավոր տնայնագործին: Արտելները և միութեանների վրա պարտականութեան է դրված տեղեկութեաններ հաւաքել տնայնագործներից, թե ի՞նչ հում նյութեր են պահանջվում և վորքան: Իր անդամների պահանջը պարզելով արտելը ներկայացնում է այն տեղական միութեանը, իսկ միութեանը — արհեստագործական կոտակերայիայի Համամիութեանական կենտրոնին:

Տնայնագործների պահանջների հիման վրա պատրաստած հում նյութերն ուղարկվելու յեն տեղական միութեաններին, այդ տեղից արտելներին, իսկ արտելներից էլ տնայնագործներին:

Այսպիսի կարգ ու կանոնի ժամանակ տնայնագործը կարող է հանդիսա աշխատել: Նա դիտել, վոր իր խնդրած քանակութեամբ հում նյութերը ժամանակին կը ստանա: Տնայնագործն ազատվում է նաև այդ հում նյութերից պատրաստած գործվածքները վաճառքի հանելու հոգսերից: Ամբողջ գործվածքները պարտադիր կերպով քնդունում է այն կազմակերպութեանը, վորը հում նյութերն է տվել:

Հում նյութեր տրվում են վարկով

Յեթե տնայնագործը միջոցներ չունի իր ստացած հում նյութի արժեքը վճարելու, այդ դեպքում նա ստանում է վարկով: Նյութերի գիմաց վճարելու համար զանազան ժամանակներ (ժամկետներ) են վորոշված: Աչքի առաջ է ունեցվում թե ինչքան ժամանակ է պետք, վորպէսզի տնայնագործը պատրաստի գործվածքը և վաճառի կամ հանձնի: Վարկի ժամանակը յենթադրվում է 3. ամիսից մինչև 1. տարի:

Նաքա յե միայնակ սնայնագործների հետ գործ ունենալը

Տնայնագործներին հում նյութեր մատակարարելու համար խորհրդային իշխանութեան ձեռք առած միջոցներն հենց անմիջապէս թեթևացնում են նրանց աշխատանքը: Բայց այստեղ առաջ է դալիս մի մեծ դժվարութեան՝ ինչպէս բաց թողնել հում նյութերը միայնակ-աշխատող տնայնագործին, վո՞նց վարկ տալ նրան: Արտելի հետ հեշտ է գործ ունենալ: Իր ամեն մի անդամ-տնայնագործի համար արտելը պատասխանատու յի, արտելի անդամը ժամանակին կամ փողը կվճարի, կամ իր գործվածքը կը հանձնի: Միայնակ-տնայնագործի փոխարեն վո՞չ վոք պատասխանատու չի: Հասկանալի յի, վոր նրան վարկ տալուց շատ մեծ զգուշութեամբ են մոտենալու: Հո չի կարելի նյութերը ցրել հայտնի չի, թե ուր:

Վճռված է առայժմ միայնակ-տնայնագործներին հում նյութեր մատակարարել մոտակա արտելների միջոցով. իսկ յեթե այդպիսիները չկան, այն ժամանակ տնայնագործը պետք է կապ հաստատի միութեան կամ պետական ձեռնարկների հետ: Ի՞նչ կը ստացվի սրանից: Տնայնագործը քաղաք կգա, իսկ այնտեղ վո՞չ միութեան մեջ է վո՞չ էլ պետական ձեռնարկներում նրան չեն ճանաչում, թե ինչ մարդ է, թե վորքան կարելի յի նրան հավատալ: Յեվ շատ չարժարանքներ կը քաշի միայնակ տնայնագործը մինչև վոր կը կարողանա իր բարեխիղճ և պարտաճանաչ լինելը հաստատել:

Յեվ նեղանալ էլ չի կարելի: Միութեանն էլ, պետական ձեռնարկն էլ պատասխանատու յեն իրենց բաց թողնված հում նյութի համար և չեն կարող ոխակ անել:

Այժմ վերցնենք արտելը: Ուրիշ բան է տալ իր անդամին, վոր և՛ փայ և մտցրել, և՛ պարտականութեաններ է վերցրել իր վրա, և՛ մյուսների համար և պատասխանատու: Միայնակ տնայնագործին վարկ բաց թողնելու խնդրում, սակայն, հենց այդ իսկ արտելը կոտատանվի՝ տալ, թե վոչ: Ի՞նչ վերցնել նրանից: Նրա դիմաց արտելն ինքն է պատասխանատու: Բացի այդ, արտելի անդամներն էլ կրտրանջան: Իսկ յեթե միայնակ-տնայնագործն քատացած հում նյութն էլ չվերադարձնի, այն ժամանակ արդեն գործը իրայտառակութեան կհասնի: Ել ինչի՞ համար պետք է վարչութեանն իր վրա վերցնի պատասխանատվութեանը և անդամների մեջ էլ դժգոհութեաններ առաջ բերի:

կարծում ենք, վոր հում նյութեր ստանալու որինակից եւ միայնակ-տնայնագործի համար հասկանալի յեն արտելային աշխատանքի առավելութունները:

Արեւիլ բարձրացնում ե աշխատանքի վորակը

Միայնակ-տնայնագործը բոլոր գործվածքներն ինքն ե շինում սկզբից մինչև վերջը: Այդ ձևով առաջ ե ճանաչում աշխատանքի մի ձևից մյուսին անցնել: Իսկ դրա վրա անողոք կերպով ժամանակ ե ծախսվում ե, քործվելով աշխատանքի շատ ձևերի մեջ, տնայնագործը յերբեք ել չի հասնում այնպիսի արագության, ինչպիսի արագության նա կհասներ, յեթե շարունակ գործի մի վորոշ մասն աներ:

Վերցնենք կոշիկարական արհեստը: Ամեն մի վարպետ չի կարող ձև անել. յեթե նա այդ գործն ել ե անում—այդ դեպքում զանազակ ե աշխատում ե սխալներ անում: Իսկ քործված ձև անողը մի անգամ նայելուց հասկանում ե, թե ինչպես պետք ե կտրել կաշին, վոր իզուր տեղը կտորները չկորչեն ե վոր ամբողջը մինչև վերջ կարելի լինի գործածել: Նրա ձեռքը հաստատ ե համոզված ե աշխատում:

Չկամ պատրաստի կոշիկի կարելն ել նույնպես կարելի յե զանազան մասերի բաժանել. որինակ մեքենայի վրա կարելը, պատռելն ամրացնելը ե այլն: Այդ դեպքում կոշիկն անցնելով մի տնայնագործից մյուսին, ամեն մեկի ձեռքում կարճ ժամանակ ե մնում ե ավելի գեղեցիկ ե դուրս գալիս: Մեքենայի տակ նստած վարպետը կարիք չունի գործից կտրվելու ե վեր կենալու մեկ կամ մութ վերցնելու պատռելն ամրացնելու համար,—նա մի գործով ե զբաղվում շարունակ—կարել մեքենայի վրա: Իսկ պատռը խփողին հարկավոր չե մեխերից ե մութից կտրվել ե մեքենայի տակը նստել կար անելու:

Առաջին հայացքից այս բոլորը կարծես թե մանր-մունր բաներ են, բայց աշխատանքի մեջ դրանք մեծ դեր են խաղում, թե գործվածքի պատրաստելն ե արագացնում ե թե լավ տեսք ե հատկութուն տալիս նրան: Սակայն, աշխատանքի բաժանումը հնարավոր ե միայն արտելային կարգով գործելուց ե ավելի հաջող ե գնում ընդհանուր արհեստանոցում:

Այսպես, որինակ Վելիկոսկայե գյուղի կոշիկարները արտելներն աշխատում են ընդհանուր արհեստանոցներում, առաջին

արտելում ընդունված ե աշխատանքի բաժանումն: Ամեն մի զույգ կոշիկ անցնում ե 12 ձեռքից: Կոշիկները շուտ ե միատեսակ են դուրս գալիս: Ամբողջ ապրանքն ստացվում ե մաքուր:

Իսկ ինչը գրեց տնայնագործներին ընդհանուր արհեստանոցներ հիմնել: Լսենք, թե ինչ են գրում տեղերից այդ մասին:

«Տնայնագործը ե արտելը» թերթի № 14-ում Ա. Սկվարցովը գրում ե՝ «Յերբ տնայնագործներից ամեն մեկն ինքնուրույն ե առանձին եր աշխատում, այդ ժամանակ նրանք տաքերություն չեն տեսնում իրենց շինած գործվածքների մեջ. բայց յերբ արտել կազմեցին ե իրենց պատրաստածները սկսեցին հանձնել մի պահեստի, այդ դեպքում արտելի վարչութունն ել, իրենք տնայնագործներն ել տեսան, վոր կոշիկների մի զույգը լավ ե կտրված, իսկ մյուսը՝ վատ: Յեվ դրա պատճառն այն չեք, վոր մեկն ավելի լավ եր աշխատում, իսկ մյուսը՝ վատ, վոչ, պատճառ միայն այն եր, վոր մեկը բարեխղճությամբ, առանց շտապելու յեր աշխատում, իսկ մյուսը վաղում եր շուտ վերջացնել ե շուտ դրամ ստանալ:

Իսկ վերջի վերջո, յերբ վոր կտրվ-դավի անելուց հետո, վարչութունը համաձայնվում եր ցածր տեսակի գործվածքներն ել վերցնել—միությունը կամ հիմնարկներն այդ ապրանքները բրակ էլին անում: Հարց ե տա՞լ գալիս—ինչպե՞ս անել այդ չարիքից ազատվելու համար: Յեվ արտելը գալիս ե այն մտքին, վոր միայն մի յեք կա—աշխատել ընդհանուր արհեստանոցում:

Ընդհանուր արհեստանոցում չի կարելի մի մատերիալի փոխարեն մյուսը գործածել, ընդհանուր արհեստանոցում աշխատանքները կատարվում են մասնագիտ-հրահանգիչների հսկողության ե ղեկավարության տակ. հրահանգիչներն ոգնում են արտելի աշխատանքներին:

Ուրիշ արտելները մեջ միացած տնայնագործներն ել նույն հետեանքներին են հասնում, ինչ վոր գրում ե ընկ. Սկվարցովը: Մշակման արագությունը ե բարձր հատկությունը տնայնագործների դեպի արհեստանոց են քաշում: Տնայնագործների վախն այդ արհեստանոցներից կամաց-կամաց վերանում ե: Ընդհանուր արհեստանոցն եր լավ ոգնում եր ինքն ել, սակայն, միայն արտելին են մատչելի, իսկ միայնակ-տնայնագործն այդ ոգնում եր անհնար:

Արտեիային աշխատանքը լավացնում է գործվածքի հասկոյունը

Ընդհանուր և ոժանդակ արհեստանոցները վոչ միայն արա-
դացնում են աշխատանքը, այլև ոգնում են լավ հատկութեան
հասնել: Ինչպէս Միթե տնայնագործը չի կարող իր տանն ել բա-
րեխղճութեամբ աշխատել, լավ հատկութեան գործվածքներ չի ներ-
կարող ե, բայց վոչ միշտ և վոչ ել ամեն արհեստում: Փայտե-
չորացնելը, մանածի ներկելը, կաշվի մշակումը և աշխատան-
քի մի շարք այլ կողմերը հատուկ հարմարութեաններով սար-
քավորած շենքեր են պահանջում:

Տնայնագործի աշխատանքի վատ վորակը խըրանցնում ու
քշում է գնորդին: Յեւ պետք է ասել, վոր շատ հաճախ գնորդը
արդար է լինում, գերադասելով գործարանային ապրանքները:

Շատ տնայնագործներ աշխատում են ենպես, մի կերպ, մի-
այն թե ծախեն, իսկ հետո— ինչպէս կասեն՝ «գնա ու ծայրը գտիւ»,
իսկ նշանները չեն մնացել, թե վորտեղ և պատրաստված: Վատ
գործ անողների պատճառով տուժում են և բարեխղճ տնայնա-
գործները: Ծիշտ է, նշանները չեն մնում, բայց համբալը տա-
րածվում է բոլոր տնայնագործներին մասին՝ թե
տնայնագործական իրերը վատ են, չառնեք և այլն:

Լավ հասկոյան ապրանքը շուկայէ նվաճում

Այս հիշել միշտ ել ոգտակար է: Այդ պատճառով ել արտելը
միջոցներ է ձեռք առնում, վոր նրան չշփոթեն անբարեխղճ տը-
նայնագործների հետ: Նա իր կնիքն է դնում իր շինած իրերի
վրա, թե այսինչ արտելն է պատրաստել: Յեւ արտելի պատիվը
բարձրանում է: Մարդիկ ընտելանում են, վոր այսինչ արտելի
գործն իսկական գործ է, խաբերայութեան չկա այդտեղ և խոր-
հուրդ են տալիս ուրիշներին գնելու այդ արտելից: Բարեխղճ
միայնակ-տնայնագործն անգամ այս պայմաններում աչքից դուրս
կմնա: Շատ ծիծաղելի կլինեք, յեթե իր կարած մի քանի գույգ-
կոշիկների վրա նա իր ազգանունը դնէր: Դրանից նա վոչ մի ո-
գուտ չեր ստանա. ամենից առաջ վոչ վոք չեր գնա նրա մոտ
մեկ-յերկու գույգ պատվիրելու համար, իսկ յերկրորդն ել, նույ-
նիսկ պահանջի դեպքում ել նա անհարմար դրութեան մեջ կընկ-
ներ: Ասենք կարեց մեկի, յերկրորդի, յերրորդի համար, իսկ մը-

նայածներին: Մնացածներին ստիպված պետք է լինի մերժել, վո-
րովհետեւ ուժերը չեն ների:

Միայն արտելային աշխատանքն է, վոր կարող է բարե-
խղճ տնայնագործին ոգնել գնորդներ գրավելու: Միայն ու-
նի, վոր արտելն իր պատրաստած ապրանքը պարտիայով տանի
գնողին հասցնի, այնտեղ, վորտեղ նա ապրում է: Միայն, ար-
տելով աշխատելուց հաշիվ կա կազմակերպել ընդհանուր կամ ո-
ժանդակ արհեստանոց և արհեստանոցում գործ անել շարժող մե-
քենաներ:

Արտելի միջոցով սնայնագործի արտադրութեան մեջ են մտնում շարժող մեքենաներ

Մեքենաների ոգտավետութեան մասին կարեք չկա յերկար
խոսելու: Կարճ կարելով՝ խնայվում է աշխատանքը, բարձրանում
է գործվածքների հատկութեանը, բարձրանում է արտադրողա-
կանութեանը, պահպանվում է տնայնագործի առողջութեանը:

Բարեխղճի սնայնագործները հասկացել են շարժող մեքենաների ոգուսը

1904 թվի վերջին Մոսկվայի նահանգի Բարեխղճ գյուղում
կայացավ տնայնագործական արհեստների կարիքները բավարա-
րելու համար կառուցված ելեքտրակայանի հանդիսավոր բացումը:
Բացման օրն իսկ պարզվեց թե ինչ մեծ նշանակութեան ունի
էլեքտրական ուժը տնայնագործութեան մեջ:

Նավթի ճրագը ժլատ լույս եր տալիս դադգահը վոտքով
դանդաղ պտտող և մեջքից կորացած ծերուկ տնայնագործին, իսկ
նրա կողքին, ծերուկի վորդին, էլեքտրական պայծառ լույսի տակ
ազատ և ուղիղ կանգնած եր դադգահի մոտ: Վըժժում եր մոտորը:
Կտրիչի ասիկից դուրս ելին դալիս ուղիղ կտրված վոսկրե-խզար-
ները:

Ինչպիսի շարժիչ մեքենաներ են աշխատում սնայնա- գործների մոտ

Դրանք վոքրիկ չափերի եժանագին էլեքտրական մոտորներ
են: Մեկ ձիու ուժ ունեցող մոտորն արժի մոտ 150 ոտւրլի 6
ձիու ուժ ունեցողը՝ մոտ 300 ոտւրլի: Մոտորական տնայնագոր-
ծական դադգահների համար հարկավոր են մեկ յերրորդականից

1003
20802

մինչև մեկ ու կես ձիու ուժ ունեցող մոտորներ: Արտեհները և միությունների միջոցով կարելի յետանալ այդ շարժիչները մաս-մաս վճարելու պայմանով կամ թե վարկով:

Շարժիչ մեքենայից հետո արեւել և գալիս Ելեքսականությունը

Հարմար ելեքսական մոտորները շարժման մեջ դնելու համար ելեքսական ուժ է հարկավոր: Մի քանի արտեհներ այդ հոսանքը ստանում են մոտակա գործարաններից: Բայց ամեն տեղ գործարաններ չկան: Յեւ արտեհները սկսում են ինքնուրույն ելեքսական կայաններ շինել:

Որինակ Նովոգորոդսկի նահանգի Վալդայսկ գավառի հյուս-վածքներ գործող տնայնագործների ընկերությունն ունի իր ելեքսական կայանը: Այդ կայանից ոգտվում են արտելի դարբնոցը, փականագործական և ներկարարության արհեստանոցները, ձյութի գործարանը և աղացները և, բացի այդ, 17 գյուղերում այլևս վոչ թե նավթի ճրագ-փսուռներն են մուխ անում, այլ ելեքսական լամպոչկաներն են իրենց պայծառ լույսը սրփռում: Բայց ընկերությունը դրանով չի բավականանում: Արտեհականները մոտ-ծել են մի մեծ գործ, նույնիսկ վոչ թե մտածել, այլ արդեն ըսկսել են այդ գործը՝ ջրանցքներ են փորում, հողն են ամրացնում Շչեգրինկա գետը Բորովինի լճի հետ միացնելու համար: Շուտով կբարձրացվի նոր հիդրո (ջրածին) ելեքսական կայան, կղրվեն ուժեղ շարժիչներ-տուրբիններ և ելեքսականությունը մուտք կը գործի այնտեղ, վորտեղ դեռ մինչև այժմ չիր յեղել, կլուսավորվեն մութ անկյունները և նոր գործարանների ու արհեստանոցների ակները կսկսեն պտտվել՝ արագացնելով և եմանացնելով արտագրությունը:

Իսկ յեթե Բորովինսկի գավառակի տնայնագործները շարունակելին առանձին-առանձին, աշխատել, ամեն մեկն իր խրճիթի մեջ կուչ յեկած, նրանք յիրեք ել չեյին կարող յերազել, թե կունենան իրենց ելեքսական կայանը և յիր և իցի կարող կլինեն աշխատել ելեքսական մոտորների ոգնությամբ: Յեւ ամեն տեղ միայնակ-տնայնագործներն իրենց մեջքերն են կորացնում միայն, ձեռքերը կոշտերի մեջ թաղում, և չեն կարողանում մի վորեն բարիք ավելացնել տանը, տնտեսության մեջ:

Միայն ընդհանուր արհեստանոցում կարելի յետադ աշխատել

Դժվար չե համոզվել, վոր ընդհանուր արհեստանոցն առողջություն և մտցնում աշխատանքի մեջ. միայն պետք է դիտել իր խրճիթում գործ անող տնայնագործի աշխատանքը: Պայծառ որինակ կարող են ծառայել բրդի գործվածքներ շինող մեր տնայնագործները: Կեղտոտ բուրդը գզում են սենյակում և լվանալուց հետո փռում նույն տեղը և գործընդհանրություն և այդ սենյակը: Բայց այդ դեռ քիչ է — չորացնելուց հետո գզգզում են նանդերքի վրա կռացած դիրքով, այդտեղ ել մի կողքին թափվում և քուքը, իսկ մյուս կողքին դարսվում են փաթիլները: Բրդի փնասակար մասնիկներն ու փոշին, լիցվում են ողի մեջ: Հենց այդտեղ ել վազվզում են յերեխաները, այդտեղ ել ուտում են, խմում և քնում: Յեւ այդ բոլորի հետևանքով բուրդ մանող տնայնագործների մեջ զարգացած է տուբերկուլոզը (թոքախտ) և թունավորված են նրանց մարմինները:

Մյուս բոլոր արհեստներն ել փնասակար են, յեթե տնայնագործն աշխատում է նույն շենքում, վորտեղ և ապրում է: Միայն ընդհանուր արհեստանոցն է ազատում բնակարանը փնասակար փոշուց և գործընդհանրությունից, կեղտից և աղտոտությունից: Տնայնագործը պահպանում է վոչ միայն իր ընտանիքի, այլ իր առողջությունը, վորովհետեւ ընդհանուր արհեստանոցում կարելի յե շինել հարմարություններ փոշին դուրս քաշելու համար կամ այնպես հարմարեցնել ընդհանուր շենքը, վոր աշխատանքի ավելի փնասակար մասերն առանձնացված տեղերում կատարվեն:

Միայն արեւելային աշխատանքով կարելի յե մեծացնել վանառանհամումը

Միայնակ-աշխատող տնայնագործին գտնելը, նրա հետ գործ ունենալը դժվար է, վոչ մի հաշիվ չկա: Ժամանակ կորցնել նրան վնասելու համար, զրամ ծախսել կանխավճար տալ կատարյալ հույս ունենալով, թե տնայնագործն ել իր պարտականությունները կկատարի և այդ բոլորի դիմաց հանկարծ տեսնել, վոր տնայնագործը հրաժարվում է ժամանակին հանձնել գործվածքները — շատ հեշտ է: Դա շատ պատճառներից կարող է առաջանալ կամ տնայնագործը կհիվանդանա, կամ մի ուրիշն ավելի բարձր գնով պատվեր կտա նրան:

Իսկ արտելին շատ հեշտ և գտնելը. նա հայտնի յն ամբողջ հանրապետութեան մեջ: Իր վերցրած պատվերը նա կկատարի: Յեթն արտելի մեկ կամ մյուս տնդամբ չէին ևլ գործվածքների իրեն հասնելիք քանակը, մնացյալ տնդամբները կլրացնեն նրա փոխարեն: Այս պատճառով պետական հիմնարկները և կոոպերացիան ավելի մեծ ցանկութեամբ են պայման կնքում արտելի հետ: Պայմանագիր կնքելուց հետո տնայնագործն ասպանով և, վոր շարունակ պատվերներ և ունենալու. գնորդներ փնտրելու հոգան ընկնում և նրանից. տնայնագործը չի վախենում, թե իր պատրաստած գործվածքները չեն վաճառվի:

Իսկ յերբ արտելը մեցում է արտելների միութեան մեջ
վերելում քված բոլոր ոգուսներն ել ավելի
յեն մեծանում

Արտելների միութեան մեջ մտնելուց տնայնագործները նոր ոգուտներ են ստանում: Յեթն միութեանը կազմված և մի գավառում գտնվող արտելներից, այդ գեպքում տնայնագործները կարող են գավառի տնայնագործական ապրանքների ամբողջ շուկան գրավել այնպես, ինչպես նրանք աղատվում են տեղական չարչի առևտրականներից արտել կազմելով:

Նահանգական միութեան մեջ մտնելը հնարավորութեանը և տալիս ազատվել միջնորդներից ամբողջ նահանգի սահմաններում: Նահանգական միութեանը հնարավորութեան ունի տնայնագործների պատրաստած ապրանքները տեղափոխել գեպի նահանգի բոլոր մասերը—այնտեղ, վորտեղ գրանց կարիքն են գգում: Դրանից բացի, այն խոշոր կազմակերպութեանները, վորոնց տնայնագործական ապրանքներ են հարկավոր, միշտ ել Նահանգական միութեանը կղիմեն, վոր բոլորի աչքի տուալ և և վորին փնտրելու կարիք չկա: Նրան կղիմեն և՛ գյուղատնտեսական կոոպերացիան, և՛ սպառողական ընկերութեանները, և՛ գանազան նահանգական կազմակերպութեանները: Նահանգական միութեանը կարող և ավելի մեծ վարկ ստանալ, քան արտելը: Ունենալով իր կազմի մեջ մի քանի միատեսակ արտելներ, Նահանգական միութեանը հեշտութեամբ կարող և կազմակերպել կիսագործվածքների արհեստանոցներ. միութեանն ավելի հեշտ կպաշտպանի և տնայնագործի իրավունքները:

Ի՞նչ է արտելների միությունը

Արտելը միացնում և միայնակ-տնայնագործներին: Միութեանը համախմբում և արտելներին: Արտելները լիազորներ են ընտրում այն համագումարի համար, վորտեղ ընտրվում են Միութեան վարչութեանն ու վերաստուգիչ հանձնաժողովը: Հետևապես միութեան մեջ ևլ հենց իրենք տնայնագործներն են աշխատելու մնացյալ բոլոր տնայնագործների ընդհանուր շահի համար: Ունենալով մեծ շրջանառութեան, մեծ վստահութեան և միջոցներ, արտելների միութեանը կարող և մասնագետներ հրավիրել աշխատանքը լավացնելու համար, կարող և ազատել առանձին արտելներին նրանց նեղն ընկած դեպքում, ուժեղացնել վաճառահանումը:

Միութեանն ևլ մտնում են արտելային աշխատանքի շահամիութեան ևլ ևլ տնայնագործներին: Իր համամիութեանական կենտրոնի միջոցով տնայնագործը վերջնականապես ամրացնում և իր միութեանը միամուր միաձույլ որգանիղմի (մարմնի) մեջ, վորի ուժը միանգամայն բավական և չարչի-առևտրականներին հաղթելու, տնայնագործի աշխատանքը լավացնելու և վստակը բարձրացնելու համար:

ԳԼՈՒԽ V.

ԱՊԱ ԻՆՁՈՒ ԴԵՌ ՇԱՃԱԽ ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ԶԱՐԶԻՆԵՐԸ ԱՐՏԵԼՆԵՐԻՑ ԱՌԱՋ ԵՆ ԳՆՈՒՄ

Գյուղում կա արտել և հենց դրա կողքին փառավորապես ապրում և նաև չարչի-առևտրականը: Գյուղացիներն ունեն շրջանային նահանգական միութեաններ, իսկ քաղաքներում և գյուղերում վիստում են առևտրականները: Դրանց ճանկերից չի փրկում նույնիսկ Արտադրական և կոոպերացիայի շահամիութեան ևլ ևլ տնայնագործները:

Իսկապիս գուցե անհնարին է ապրել առանց սկուպեչիկի (միջնորդ առևտրականի)

Գուցե իրոք, տնայնագործը չի կարող արևի շող տեսնել առանց զանազան չարչի-առևտրականների: Գուցե և իզուր են նրանց վրա հարձակումներ գործում:

Միթե չի պատահում, վոր տնայնագործն իր արտադրանքն արտելին կամ միությանն և առաջարկում, իսկ այստեղ ել են առում՝ «փող չկա, պահանջ չկա, չեն վաճառվում», և հրաժարվում են ապրանքն ընդունել կամ թե առաջարկում են սպասել վաճառելուց հետո ստանալ փողը։ Իսկ յերբ նույն ապրանքը արտելից կամ միությունից ացայնագործը տանում և չարչի-առևտրականի մոտ, վերջինս վերցնում և առանց յերկար բնրակ խոսելու։ Ծիշոտ և նա դրոշներ և վճարում, բայց տնայնագործը տուն և վերադառնում գոհ և մի քանի գրոշներով։

Առաջին հայացքից անհասկանալի մի շփոթ և ստացվում։ Արտելային ուժերով և միության միջոցով վաճառահանման ոգուտը նման և դառնում ողի մեջ ազատ թռչող կաքավի, իսկ սկուպչիկը, չնայելով նրա բոլոր գծուծությանը, նաղը, ձեռքի մեջ գտնվող մի բաղեյի։

Ի հարկե կաքավը ավելի լավ և, քան բաղեն, բայց արդյոք տնայնագործը կարող և բռնել նրան։ Սրանից հետո հաշիվ կա՞ բաղեյից հրաժարվել։

Ահա, հենց այստեղ և, վոր իր քթից դենը չտեսնելով և վաղվան մասին չմտածելով, սայթաքում և անգիտակից տնայնագործը։

Այդպես դատելով նա ինքն իրեն միջնորդ առևտրականի թաթերի մեջն և գցում։ Իսկ յեթե ուշի ուշով քննելու լինենք, թե ինչու չեն վերցնում արտելը կամ միությունը և ինչու յե վերցնում չարչին, այդ ժամանակ կարգվի թե ինչ պտուղ և այդ բաղեն։

Տեսնեմք թե ինչ պատճառով և չարչին վերցնում

Ամենից առաջ պետք և տեսլ, վոր չարչի-առևտրականն ել միշտ չի գնում ամբողջ ապրանքը։ Նա հիմար չէ և հարմարվում և շուկային։ Իսկ յեթե առևտրի քյասադության ժամանակն ել առնում և, ապա նա այդպես և անում հաշյա ունենալով, վոր կը սպասի մինչև լավ ժամանակը և այն դեպքում իր վճարածի կըրկ-նապատիկը հետ կըբերի։ Քյասադ ժամանակներին ապրանքն առնելով նա ճգնում և տնայնագործին գնի մեջ, իմանալով վոր միևնույն և տնայնագործը ճար չունի, առանց փողի չի կարող սպրել։ Իսկ հետո, յերբ մեծանում և ապրանքի պահանջը, նա յերկրորդ անգամն և ոգտվում, այս անգամ ել իր գնորդից, — նույնպես

համոզված լինելով, վոր գնորդն ապրանքի կարիք զգալով կանգ չի առնի ավելորդ կոպեկների առաջ։

Արեւիլ յեկ միությունը

Չեն վերցնում վորովհետեւ նրանք չեն կարող գնալ չարչի-առևտրականի ճանապարհով, չեն կարող ոգտվի վաճառքի ժամանակավոր թուլությունից և տնայնագործին խեղդել, նրա արյունը քամել։ Հակառակ դեպքում, արտելն ել տնայնագործի համար մի յերկրորդ չարչի կդառնա։ Կփոխվի մի ցուցանակ բայց դրանով լեղին աղուից քաղցր չի։ Տնայնագործի համար վոչ թե ցուցանակն և կարեւոր, այլ այն, թե նա ինչ կստանա իր կազմակերպությունից — կպահպանե՞ արդյոք նրա վաստակն այդ կազմակերպությունը, թե վոչ։

Այս պատճառով արտելն ու միությունը, միջոցներ ունենալուց, վճարում են արդարությամբ և հաշիվ չունեն տնայնագործի նեղ դրությունից ոգտվելու։ Իսկ յերբ միջոցներ չկան, արտելը կամ միությունը ուղակի ասում են՝ «այժմ մենք դրամ չունենք և քո արտադրանքի համար պահանջ ել չկա։ Յեթե ցանկանում ես կվերցնենք քո արտադրանքը և կաշխատենք վաճառքի տեղ գտնել, բայց արժեքը ստանալու համար դու պետք և սպասեա՞։ Տնայնագործն իր կազմակերպությունից ուրիշ պատասխան չպետք և սպասի։ Գործը պարզ և մաքուր պետք և զրվի, առանց խաբելության և առանց մի վորեւ անիրազորելի խոստումների։ Գործի սկզբին տնայնագործի ոգուտը պահանջում և, վոր նա իր արտադրանքները արտելին տա առանց պահանջելու, վոր անմիջապես վճարեն, ի հարկե այն դեպքում յերբ արտելը միջոցներ չունի։ Լավ և մի առ ժամանակ սպասել, մինչև վոր արտելը ծախի այդ արտադրանքը, քան թե կես գնով տալ միջնորդ-առևտրականին։ Տնայնագործական արտադրանքների վաճառքն ընդհանրապես ապահովված և։ Ապրանքի պահանջն այնքան մեծ և, վոր գործարանները չեն կարողանում հասցնել։ Տնայնագործը բավականին մեծ ասպարեզ ունի աշխատելու համար։ Միայն նրա արտադրանքների վաճառքն և, վոր հարթ չի գնում՝ այսօր — շատ, վաղը — քիչ։ Այդ աչքի առաջ ունենալով, տնայնագործը պետք և մասնավորի հակառակ կողմին ուժ տա, ձգտի արտելն ապահովել սեփական միջոցներով, վորպեսզի վաճառքի թուլանալու դեպքում նա դժվարությունների մեջ չընկնի։ Բայց կհարցնեն՝ արդյոք կա-

ընդ և տնայնագործը խնայողութուն անել սև որվա համար: Մի պատասխան կա զրան՝ արտելային կարգով աշխատելուց միանշանակապես կարող ես:

Ինչպես լավ աշտեղների գործն է ցույց տվել, համարյա թե իրենց համար բոլորովին աննկատելի կերպով, տնայնագործները կարողանում են արտելային մեծ գումարներ կուտակել: Այդ դրամագլուխներով արտելը հանում է տնայնագործներին նեղ վիճակից: Իսկ ինչպես են հավաքվում այդ դրամագլուխները:

Ամենից առաջ—փայերը

Արտելի յուրաքանչյուր անգամը պետք է փայ մուծի: Յեթե նա չքավոր է կամ նեղ որում է փայը մուծվում է մաս-մաս: Շատ չքավոր տնայնագործների համար փայն ընդհանրապես մուծում են գլուղիփոխադարձ ոգնություն ընկերությունները: Այդ փայադրամներով էլ արտելը գործ է սկսում: Յեթե անգամները խուսափեն փայը վճարել մեկը՝ մյուսի վրա գցելով,—սկզբից կարելի չի ասել, վոր այդ արտելից վոչինչ դուրս չի գա: Նա միջոց չի ունենա բարձրանալու: Այդպիսի արտելին վոչ վոր չի հավատա, նրա մասին կասեն, և շատ ճիշտ կասեն, արտել չե այլ թալանչիների մի խումբ: Ինչ վոր չը դնես այդպիսի արտելի մեջ, բոլորն էլ ցրվի կտան: Փայը վճարելուց խուսափելով տնայնագործը կտրում է այն ճյուղը, վորի վրա ինքն է նստած: Փայերը հավաքելով, արտելը կարող է գործի անցնել և ահա հենց այդ ժամանակ էլ սկսվում է սեփական միջոցների կուտակումը:

Հասկացումներ ապրանքի վաճառքից

Սպառելով տնայնագործների արտադրանքը ստացված գումարների մի մասն արտելը հատկացնում է ծախքերի համար: Հատկացումների չափը վորոշում են իրենք տնայնագործներն ընդհանուր ժողովում: Հատկացումների մի մասը գործադրվում է ծախքերը ծածկելու համար, իսկ մյուս մասը մնում է արտելում: Այդ հատկացումներն որեցոր կուտակվելով տարվա վերջին մի լավ գումար են կազմում: Հաճախ տնայնագործները խոսում են թե արտելը մեծ սոկոսներ է պահում: Պետք է ինչպես հարկավորն է համեմատել և տեսնել թե տնայնագործը յերբ էր շատ վերցնում—արտելից, թե՞ չարչուց: Յեթե արտելից քիչ է ստանում

ապա գործը վատ է և պետք է ինչպես հարկավորն է քրքրել արտելի ծախքերը, իմանալ թե ուր են դնում միջոցները: Յեթե շատ է ստանում, հենց այդպես էլ լինում է ամեն մի արտելում ապա ի դուր և և կարիք չկա գանգառվելու հատկացումների դեմ:

Վերջի վերջո կրկնակի ոգուտ է ստացվում: Տնայնագործը բարձրացնում է իր վաստակը և, բացի այդ, կուտակվում են ընդհանուր միջոցներ սև որվա համար: Յեթե արտելը չլինեի չեր լինի վոչ մեկը և վոչ էլ մյուսը:

Արտելի միջոցով սնանագործներն իրար փոխադարձ ոգնություն են ցույց տալիս

Վերջին ժամանակներս արտելներում հատուկ դրամագլուխներ են հավաքվում տնայնագործների հիվանդության կամ տնտեսության մեջ անհետաձգելի կարիք ունենալու ժամանակ նրանց ոգնություն ցույց տալու համար: Իսկապես միայն վաճառքի թուլությունից չէ վոր տնայնագործը ծանր հարվածներ է ստանում: Լավ վաճառքի դեպքում էլ հիվանդությունն է վաստակից զրկում նրան: Նա ստիպված է լինում կամ իր գույքը ծախել և կամ թե անձեռնառու պայմաններով պարտք վերցնել: Ընտանիքի անդամների հիվանդությունն էլ է ալիքորդ ծախքեր պահանջում, վորի համար տնայնագործի միջոցները կարող են բավականություն չտալ: Բացի այդ միթե քիչ է պատահում, վոր տնայնագործը այնպիսի սուր կարիքներ է ունենում, վոր մի վորեւ տեղից, թեկուզ գետնի տալից, պետք է միջոցներ գտնել:

Յեթե ահա վրա յեն հասել այն ժամանակները յերբ հնարավոր է ոգնություն ստանալ հիվանդության, հաշմանդամության, ծերության, գործազրկության և նման նեղ բոլորներին:

Արտելները և միություններն արձագանքելով այդ հաստատացած պահանջին, սկսել են փոխադարձ ոգնություն գահաձարիչն էր հիմնել իրենց անդամների համար:

Ի՞նչ է փոխադարձ ոգնության գանձարկոր

Փոխոգնության գանձարկոր աշխատում է առանձին կանոնադրությամբ, ունի իր դրամագլուխները, վորոնք առանձին են արտելի դրամագլուխներից: Մտնելով փոխոգնության գանձարկորի մեջ անդամի իրավունքներով յուրաքանչյուրն իր վրա պար-

տալիսութիւնն և վերցնում իր ամբողջ վաստակի մի վորոշ տոկոսը (8 կամ 10-ը) հատկացնել փոխոգնութեան ընդհանուր գանձարկին: Այդ նույն գանձարկին և հատկացվում և արտելի ստացած ոգուաների այս կամ այն մասը:

Արտելի անդամի հիվանդութեան, գործադրելութեան, հղիութեան, նորածիններին կերակրելու կամ ոժտելու, հուղարկավորութեան կամ ուրիշ դժբախտութեան դեպքերի և ծերերին կամ հաշմանգամներին կենսաթոշակ տալու համար գանձարկից նպաստներ կամ վարկեր են տրվում:

Փոխոգնութեան գանձարկները հոգ են տանում ձրի բժշկական ոգնութիւնն ցույց տալու համար:

Փոխոգնութեան գանձարկներ կազմակերպվել են Խ. Միութեան բոլոր քաղաքներում և շատ լավ աշխատում են: Դրանց անդամների թիվն աճում և և մեծանում են գործարքները:

Վաճառականը հոգ կտանի արդյոք տնայնագործի մասին: Այդ միտքը նրա գլուխն էլ չի գա բոլորովին: Նա ինչու պետք է ոգնի տնայնագործին: Գործադուրկն ամենահամիդ և մատչելի մի վորս և շահ քամիլու համար: Ել ինչու ոգնել հիվանդացած տնայնագործին, — նրա փոխարեն շատ կգտնվեն առողջները: Յեւ աշխատեա և ամեն քաղաքիսում:

Չարչի-առևտրականից ստացված բոսեական ոգուան ուղղակի փնա և դառնում: Այդ ոգուտը կեղծ և և իսկապես միայն կարիք և ծնում:

Արտելը յեւ միութիւնը միտ էլ ոգստվես եւ չարչու նես համեմատելով

Ի հարկե այն արտելը, վորի անդամները գիտակից են, հասկանում են իրենց շահերը և պաշտպանում ընդհանուր գործը: Իսկ այն արտելը, վորի մեջ աշխատողներից վոմանք նալին են խփում, իսկ վոմանք ել՝ մեխին — այդ արտելից ոգուտ չի կարելի սպասել: Այսպիսի առտելից վոչինչ գուրս չի գա, բացի հայհոյանքից, կրօնիքներից և կոպերատիւ աշխատանքները մեղադրելուց: Յափն այն է, վոր բոլորը չեն հասկանում այդ: Յեւ իրենք չկարողանալով կարգի գցել աշխատանքները, մեղավորներին ուրիշ տեղ են փնտրում: Կոգոպտողներին տեսնելով արտելային աշխատանքից հեռու չեն փախչում և միայնակ-տնայնագործները:

Ջոկիւր մեկն ու մեկը

Կյանքն ամեն որ պահանջում և յուրաքանչյուր մի տնայնագործից մեկին ու մեկը Ջոկիւր՝ կամ հենց այժմ ստանալ գրողներ և մշտապես կաշկանդված, ծանր աշխատանքների մեջ ֆնալ կամ թե համառ և տոկուն կերպով պաշտպանել իր վաստակը ու դրա համար միանալ ընդհանուր գործի մեջ: Դիմանալ ծանր ժամանակներին, չհեղվել ճանապարհից և միջնորդ-առևտրականի մոտ տանող ուղին չընկել կարող և միայն այն տնայնագործը, վոր պարզ գիտակցում է, թե ինչ պայմաններում են վաճառվում նրա արտադրանքները, վոր գիտե թե յերբ և ովքեր են գնում այդ արտադրանքները: Պետք է իմանալ վաճառման պայմանները թե յերբ և թուլանում, դադարում վաճառքը և յերբ նորից ուժեղանում: այս բոլորն իմանալով տնայնագործը կարող է նախապատրաստվել և գործի քյասպութիւնն առաջանալուց հանկարծակի չգալ, արտելին չմեղադրել:

Ովքեր են գնում սնայնագործական արտադրանքները

Տնայնագործական արտադրանքները գնում են բանվորները, գյուղացիները և ծառայողները: Վերցնենք ծառայողներին և բանվորներին, — նրանց վաստակը կախված է այն բանից, թե ինչպես են աշխատում գործարանները: Իսկ գործարանների աշխատանքը շատ կողմերով կախված է գյուղատնտեսութեան վիճակից:

Աշան հացը հավաքելուց հետո գյուղացին կատարում է գլխավոր գնումները: Գարնանը շատ գյուղացիներ պատրաստ են իրենք վաճառելու համարյա թե մինչև վերջին ունեցածները և վոչ թե մի վորեւ բան գնելու:

Ապրանքի գինը, հասկութիւնը յեւ պահանջը

Աշխատավորի համար ամեն մի կոպեկն էլ թանկ է: Միայն սուղ կարիքի դեպքումն է նա գնում այս կամ այն իրը: Տնայնագործն այդ գիտե իր փորձից: Նա ինքն էլ չի գնի, յեթե ապրանքն իրեն հարկավոր չէ: Իսկ առնելուց նա մեծ ուշադրութիւն կը դարձնի նաև ապրանքի հատկութեան վրա, — տոսն անգամ կլիտի ամեն կողմից և մի լավ բաղար կանի և կվորոնի թե արդյոք մի ուրիշ տեղ ավելի եժան չեն տո: Տնայնագործական արտադրանքի յուրաքանչյուր մի գնորդ էլ ճիշտ այդպես և վարվում:

Քաղաքային տնայնագործը յեվ գործարանները

Վոչ միայն ինքնակա տնայնագործների արտադրանքներն են շուկա դալիս, այլ և քաղաքի տնայնագործներինը և գործարանայինը: Գնորդը շուկայում շատ բան ունի:

Յեթե քաղաքային տնայնագործների կամ արդյունաբերության ապրանքներն եժան են և հատկությամբ ավելի լավ, ապա դժվար թե գտնվի այնպիսի մի հիմար, վորն ավելորդ գումարներ վճարի վատ ապրանքին: Պարզ է, վոր գյուղական տնայնագործի վատ և թանկ ապրանքները կմնան, չեն վաճառվի:

Յերեսան ել կարող է առնել,—բայց վաճառելուց կը տանջվի յեվ փորձված ծերուկը

Զարմանալի չէ, վոր արտերներն ու միությունները յերեսմէն չեն կարողանում իսկույն վաճառել տնայնագործի բերած արտադրանքները: Այս կամ այն ապրանքի վաճառելու պայմանները կարող են աննպաստ լինել շուկայում, կարող է բարձր լինել տնայնագործի նշանակած գինը, վատ լինել հատկությունը, քան գործարանային կամ քաղաքային տնայնագործի ապրանքներինը: Կամ թե կարող է բերված ապրանքի վաճառելու ժամանակն անհամապատասխան լինել: Վաճառքը կդանդաղի և այն դեպքում յեթե շուկա յին նետված ավելի շատ տնայնագործական ապրանքներ, քան աշխատավորները կարող են դնել: Այս դեպքում տնայնագործական արտադրանքների մի մասը կմնա չվաճառված:

Կարող է արդեք միայնակ տնայնագործը վերացնել բոլոր խոչընդոտները: Ի հարկի—վնչ: Ապրանքի հատկությունը, նրա գինը, արտադրության չափը շատ պատճառներից են կախված: Դրա մեջ են մտնում և՛ եժան գնով հում նյութ գնելու և՛ լավ գործիքներ մեքենաներ ձեռք բերելու հնարավորությունները: Առանց արհեստանոցը կարգին սարքավորելու տնայնագործը չի կարող իր արտադրանքն եժանացնել.—դատարկ ձեռքերով շատ բան չես պատրաստի, լավ առարկաներ չես շինի: Իսկ միայնակ տնայնագործն այնքան միջոցներ չունի, վոր ինչպես հարկավոր է կարող զցի իր արտադրությունը:

Ինչ կը ցանես—այն էլ կը հնձես

Մի գրույցի ժամանակ, յերբ բացատրվում էր տնայնագործներին թե ինչ ճանապարհներով են արտադրանքները գնողին հասնում, թե ինչի վրա պետք է ուշադրություն դարձնել, դրանցից մի քանիսը թերահավատությամբ ձեռքով ու վոտքով արին.— «Այդպես մենք բոլորովին ել ժամանակ չենք ունենա աշխատելու: Նստի՛ր և գլխիդ գոռ տու՛ր, թե վորտեղ ինչ են պատրաստում և հետևի՛ր արտերին, ինչպես փոքրիկ յերեսային են նայում ու ըստպասի՛ր «թե յերբ առուն ջուր կգա»:

Բայց կային և ուրիշ, ավելի լուրջ մարդիկ: Նրանցից մեկն ասաց.—Ինչ կը փրթես—այն էլ կը խրթես: Հասկ ե ժամանակը, վնչ մենք ել խեղճի գանք:

Յեվ իսկապես տնայնագործն այլևս չի ցանկանում ի զուր տեղը մեջը կորացնել: Հեղափոխության բանվորների և գյուղացիների տառը տարվա իշխանության ընթացքում տնայնագործներն ավելի գիտակից են դարձել, քան ցարի ժամանակն էին: Նրանք սկսել են հասկանալ միջնորդ-առևտրականներից հասնող ֆլասները: Յեվ ավելի ու ավելի յե դժվարանում տնայնագործին խաբելը:

Այժմ մի կասկած միայն դեռ հեռու յի քշում տնայնագործին արտերից: Պատահում է, վոր նրա աչքի առաջ արտերն աշխատում է, բայց վոչ թե այս գրքի մեջ թված բոլոր բարիքները չեն յերևում, այլև շատ զգալի ֆլասներ է տալիս: Հավաքված գումարները հոսում են հայտնի չէ, թե ուր, ապրանքների վաճառքը կարգին չի կատարվում: Թե ինչու յին մարդիկ նստել վարչության մեջ, հայտնի չէ, և թե արտերն ել ինչի համար է, նույնպես հայտնի չէ:

Ասված է՝ «հացը հացատերին—մեկն ել ավել» և լավ գործը փչացնելն ել դժվար բան չէ: Վատ տնայնագործն ամենալավ նյութն ել կփչացնի: Ո՞ւմ մեղադրել վարպետին, թե մատերիալը: Այդպես ել արտերն է: Յեթե վատ վարչությունը փչացնում է արտերային գործը, մենք վոչ թե արտերին պետք է մեղադրենք, այլ վարչությանը: Յեվ միաժամանակ պետք է ամեն մեկն իր վրա յի նայի: Նեղություն է կրել արդյոք տնայնագործն իրեն իսկ հարկավոր և իրեն պատկանող կազմակերպությունը վոտքի կանգնացնելու համար, թե՞ վոչ:

ՀԱՅԸ ՀԱՅԱՏԵՐԻՆ—ՄԵԿՆ ԵՆ ԱՎԵԼ

Չարչին արտաքին հիվանդությունն է: Իսկ շատ հաճախ արտելը քանդվում, ժանդոսվում է ավելի վտանգավոր, ներքին հիվանդությունից՝ տնայնագործների անհամաձայնությունից, ներքին գործին ծանոթ չլինելուց, արտելի աշխատանքները տանելու ձևը չիմանալուց: Արտաքին հիվանդությունը նկատել հեշտ է նա աչքի առաջ է: Փոքրիկ բշտիկն անգամ քոր է պալիս: Իսկ ներքին, ծածկված, նույնիսկ շատ վտանգավոր հիվանդությունը կարող է յերկար ժամանակ քանդել մարմինը և հիվանդը կարող է չնկատել նրան և ուշադրություն չդարձնել: Նա մաշվում հարվում է, մեկ էլ գլխի ընկնում, բայց արդեն ուշ է:

Իր աչքի գերանը չի տեսնում ուրիշի այտղն է վորոնում:

Հասկանալի չէ, վոր հիվանդությունն արտելի անդամների մեջն է, գործը տանելու նրանց անշնորհքության մեջ—ցամաքային է, վոր հազար տնայնագործներից հաղիվ կգտնես յերկուսը, վոր հասկանալի այն կանոնադրությունը, վորով ապրում է արտելը և իմանալ իրենց իրավունքներն ու պարտականությունները: Իսկ յեթե գործը վատ գնա կսկսվեն խոսակցություններն ու հարձակումներն արտելային աշխատանքի վրա վոչ միայն անդամների մեջ, այլ և ամբողջ շրջանում, հեռավոր միայնակ-տնայնագործներն մեջ՝ «Թե արտելը վոչինչի պետք չի, գողերին է կերակրում առանց ոգուտի յե աշխատում»: Լավ չի՞ լինի որդյոք վոր տնայնագործները հավաքվեն և կարդան կանոնադրությունը և լավ ըմբռնեն, թե ինչպես պետք է տանեն իրենց արտելային աշխատանքը: Այն ժամանակ նրանք կհամոզվեն, վոր «եշը թողած փախնը չպետք է ծեծել»:

Ով է տեր

Կանոնադրության համաձայն արտելի բոլոր գործերի կատարյալ տերն արտելի բոլոր անդամներն են հանդիսանում: Իրենց կամքը նրանք արտահայտում են ընդհանուր ժողովով, ընդհանուր ժողովում տնայնագործները քննում են գործերը, ցուցմունք են տալիս վարչությանը, թե ինչ պետք է անել, ինչ

միջոցներն պետք է դիմել աշխատանքի հաջողության համար: Յեթե տնայնագործները տեսնում են վոր վարչության մեջ ինչ-վոր բաներ են կատարվում, պետք է խնդրանքներ ընդհանուր ժողով հրավիրել և վարչությանից հաշիվ պահանջել: Այն ժամանակ վարչության անդամները, տեսնելով վոր իրենց քայլերին հակում են, կվախենան գրպանները լցնելու մասին մտածել: Իսկ լավ վարչանախագիծ համար ընդհանուր ժողովը ոգուտից բացի վոչինչ չի տա: Ընդհանուր ժողովում արված ցուցմունքները և խորհուրդները նրանց ոգնում են թերություններն ուղղելու և ապագայ աշխատանքների ծրագրերն ուղիղ կազմելու համար:

Վերասուգիչ հանձնաժողովը

Արտելի գործերը ստուգելու համար հաճախակի ընդհանուր ժողովներ հրավիրելն անագին չարչարանքներ է պահանջում: Ներանք խլում են աշխատանքի ժամերը: Բացի այդ դժվար է վոր բոլոր անդամները խմբով ստուգեն գրքերը, դրամները, գույքը, հում նյութերը, այդ պատճառով արտելի գործերի և վարչության գործունեության վրա դիտողություն ունենալու համար ընտրվում է վ ե ը ս տ ու գ ի չ հ ա ն ձ ն ա ժ ո ղ ո Վ:

Գործունյա աշխատակիցներ ընտրի, միտ հանախի ժողովներին

Պետք է շատ լուրջ վերաբերվել վարչության և վերստուգիչ հանձնաժողովի ընտրություններին: Յերբինն ոգտակար է, վոր իրենք արտելի անդամները հրահրեն ընտրվածներին և պահանջեն ընդհանուր ժողով հրավիրել արտելի գործերը քննության յին-թարկելու համար: Յեթե իրենք արտելի անդամները ուշադիր են վերաբերում դեպի գործը, ապա շատ դժվար է արտելի թերությունները և զեղծարարությունները ծածկել: Միշտ էլ կարելի չէ ներս խոթված գողերի և ծուլիների շինքից բռնել և ժամանակին դուրս բերի:

Ով է ընտրում

Արտելի աշխատավոր լինելու առաջին պայմանն է—լինել տնտեսավար մարդ: Յեթե նա իր առնը վոչինչ չի անում, արքեցողությունը և պարապում, հայտնի չի վորպես խաբեբա և թա-

գիտող—նրան տեղ չըպետք է լինի վարչութեան մեջ: Նա այնտեղ ել կշարունակի իր քաջագործութիւնները, «գեղեցիկ գործերը»:

Բայց միայն տնտեսութեանց հասկանալը քիչ է: Մեկը լավ աշխատում է և մաքուր մարդ է, բայց նրա մեջ կրակ չկա գործը տանելու համար, ձեռներեցութիւն չունի: Հանձնարարութիւնները տեղին և բարեխիղճ կերպով է կատարում, բայց նա անշնորհք է ուրիշներին ցուցմունքներ տալու, այն մասին, թե գործի շարունակութիւնն ինչպե՞ս պետք է տանել, թե ինչ անել, վոր արտելն առաջ գնա, ոգտակար ձեռնարկումներ կատարի:

Պետք է ընտրել այնպիսի տնայնագործներ, վորոնք և՛ տընտեսավարներ են և՛ ձեռներեցութիւն ունեն: Իսկ ո՞վ ունի այդպիսի հատկութիւններ: Ի հարկե տեղում ավելի լավ կարելի չե իմանալ: Բայց սկզբից ել կարելի չե ասել, թե տնտեսավար և ձեռներեց մարդկանցից վորոնք են ավելի ոգտակար արտելի համար:

Ձ ո ր ա ց ր մ ա ն յենթարկվածն ավելի մեծ ձեռներեցութիւն կը հայտնաբերի. Նա յեղել է քաղաքում, մարդկանց մեջ, ծանոթացել է, թե ինչպե՞ս են աշխատում ուրիշ տեղերում:

Չ ք ա վ ո Ր Ը կուլակի շահագործումը և կարիքը մինչև կոկորդը զգվեցրել են նրան: Յեթե նրան հնարավորութիւն տրվի ավելի բարելավելու իր կյանքը, նա առաջ կշարժի գործն ոգուտ տալով թե իրեն և թե արտելի մյուս անդամներին:

Մ ի ջ ա կ տ ն ա յ ն ա գ ո Ր Ժ Ը, նրա աշխատանքը կարգ ու սարգին է: Այդպիսի կարգ ու սարգ ել նա կմտցնի արտելի մեջ: Միջակ-տնայնագործն ավելի շուտ կոգտվի արտելի հարմարութիւններին, քան չքավորը: Թե նրա գործերն են սարքին և թե տանն ունեցած աշխատանքի պայմաններն են լավ: Նրա համար ավելի հեշտ է սպասել, վոր արտագործների վաճառման թույլ ժամանակամիջոցն անցնի: Այդ պատճառով ել նա ավելի ամուր կը կաշի արտելին և կբարձրացնի նրան, ոգտակար աշխատող կլինի արտելում:

Կ ի ն Ը Նա ընտելացլ է տնային գործը վարելուն, իսկ արտելն ել նման է մի մեծ ընտանիքի:

Կ ո մ ու ն ի ս տ ա կ ա ն կ ու ս ա կ ց ու թ յ ու ն Ը ՀԿԿ (բ) հանդիսանում է բանվորների և գյուղացիների առաջավոր և միաձուլ մասը: Նա կուլում է աշխատավորութեան ավելի բարձր կյանքի համար, նրա կարիքն ու բոլոր կապանքները խորտակելու համար: Յեվ աշխատանքի կազմակերպման, և՛ հասարա-

կական կյանքի մեջ կուսակցութեան ամեն մի անդամ պետք է առաջին շարքերում գնա: Արտելի համար կոմունիստը մշտակա՞ն առաջ մղող ուժ կլինի:

Միայնակ սնայնագործներին արտելի մեջ գրավիր

Սկզբում բոլոր տնայնագործները չեն մտնում արտելի մեջ: Դուրսը մնացած միայնակ-տնայնագործները շատ վնասներ են հասցնում կազմակերպված տնայնագործներին: Նրանք կերակրում են միջնորդ առևտրականներին, իսկ սրանք ել հարձակվում են արտելի վրա: Յեվ յերկրորդը, վորքան շատ տնայնագործներ մտնեն արտելի մեջ, այնքան ավելի շուտ կամրանա նա, կմեծանա նրա շրջանառութիւնը: Այդ դեպքում արտելն ավելի հեշտութեամբ կարող է ընդհանուր արհեստանոց, մեքենաներ ձեռք բերել, ելքատրոկայաններ հիմնել:

Փողը հաշիվ է սիրում

Արտելի կանոնադրութեան մեջ ասված է, վոր նրա բոլոր գործերը պետք է մանրամասն գրի առնվեն: Յուրաքանչյուր մի կոպեկ պետք է հաստատված փաստաթղթեր ու ստացականներ ունենա: Առանց գրի առնելու ճարպիկ մարդն իսկույն թող կփչի անփորձ տնայնագործների աչքին: Իսկ գրված հաշիվների դեմ վոչինչ չես կարող ասել: Հաշվետվութիւններով ամբողջ արտելը կարող է իմանալ, թե ինչն ո՞ւր գնաց: Գրանցումներով վերըստուգիչ հանձնաժողովն ել հեշտութեամբ կարող է ստուգել վարչութեան աշխատանքները: Արտելի ամեն մի անդամ իբրև կանոն պետք է ընդունի, վոր իր արտելում առանց գրանցումների, առանց փաստաթղթերի և վոչ մի կոպեկի չպետք է ծախսվի: Որենքով ել, յեթե չկան արդարացուցիչ փաստաթղթեր, վարչութիւնը պարտավոր է վերցրած գումարները գանձակղին վերագարձնել:

Ուժեղացրու քո արտելը

Կանոնադրութեան մեջ ասված է, վոր արտելի անդամը կատարում է այն աշխատանքը, վոր վարչութիւնն է նրան հանձնարարում և առանց վարչութեան գիտութեան կամ ընդհանուր ժողովի հատուկ թույլտվութեան իրավունք չունի վաճառելու վոչ իրեն բաց թողնված մատերիալը, վոչ ել պատրաստած արտագործները:

Արտելի առանձին անդամներն իրավունք չունեն գնելու և

կողմնակի տեղ ծախելու իրենց արտելին անհրաժեշտ հուժ անշուշտ թերն ու գործվածքները:

Հակառակ դեպքում հենց արտելի մեջ յեղած ուժեղ տնայնագործներից դուրս կգան նոր չարչի-առևտրականներ, և կմնասն արտելի գործին:

Կուլակներին յեվ չարչի-առևտրականներին արտելից մեջ մի թողիք

Կանոնադրության մեջ մանրամասն ասված է թե ով կարող է արտելի անդամ լինել, ինչ դեպքերում կարելի չի անդամին դուրս հանել արտելից և թե ինչ կարգով կարող է արտելի անդամ լինել դուրս գնալ:

Կուլակի արտելի միջոցները

Կանոնադրության համաձայն արտելի յուրաքանչյուր անդամ մտցնում է իր փայտվածքը: Առաջ ասվեց, թե ինչ մեծ նշանակություն ունեն սեփական միջոցներն արտելի համար: Փայտվածքի չափը վորոշվում է ընդհանուր ժողովում: Զբաղորտնայնագործներին կարելի չի թույլ տալ, վոր մաս-մաս մուծեն: Արտելի աշխատանքները հաստատ տանելու համար անհրաժեշտ է, վոր տնայնագործի փայտվածքն աստիճանաբար հասնի նրա ամսական վաստակի կիսին: Այդ ժամանակ արտելը կարող կլինի կանոնավոր շրջանառութուններ անել, պարտքերի տակ չընկնել և գործն օրինակելի կերպով դնել:

Վարկ տալուց ընդհանրապես աչքի առաջ են ունենում արտելի միջոցները և գույքը, վորովհետև միայն արտելի ունեցվածքից կարելի չի պարտքը ծածկել և վոչ թե առանձին տնայնագործներին: Վարկի չափն ու շրջանառութունը մեծացնելու համար տնայնագործներն իրենց վրա յին վերցնում և՛ լրացուցիչ պատասխանատվություն: Նրանք կանխիկ դրամ չեն մուծում, բայց ընդհանուր ժողովում վորոշում են կայացնում, թե կարիքի դեպքում համաձայն են այսինչ գումարին պատասխանատու լինել՝ յերկու, յերեք կամ ավելի անգամ շատ, քան իրենց մտցրած փայն է:

Գրեքը յեվ թերքերը

Կանոնադրութունը նախատեսում է և կուլտուր-լուսավորության աշխատանքներ: Լուսավորութունը, գիտակցութունը

քիչ ոգուտ չեն տալիս, քան գործվածքներ պատրաստելու շնորհքը: Լուսավորութունը հնարավորութուն է տալիս իր գործի ոգտակար կողմերը հասկանալ, աշխատանքը թեթևացնել և վաստակի նոր ճանապարհներ գտնել: Գործիքների հետ գիրքն ու թերթն ել հավասար տեղ պետք է գտնեն արտելում:

Ով է հնարել արագորոգական կոոպերացիայի կանոնադրությունը

Կանոնադրութունը վոչ վոք չի հնարել: Առաջին տարին չի, վոր արտելները գոյութուն ունեն: Նրանց կյանքում հավաքվել է մեծ փորձառութուն: Մասնագետները մշակել են կուլտաված ամբողջ փորձը մի շարք կանոնների և հոդվածների մեջ ու համաձայնեցրել մեր խորհրդային որենքների հետ: Աշխատելով կանոնադրության հիման վրա, արտելը խուսափում է շատ սխալներից: Մյուս կողմից ել, կանոնադրութունը նպաստում է արտելային աշխատանքի մեջ հավաքված բոլոր լավ կողմերի ոգտադրմանը:

Իսկ ամենից գլխավարը

Տնայնագործները պետք է ամուր սեղմեն իրենց շարքերը համերաշխ աշխատանքի շուրջը: հետաքրքրվին արտելի կյանքով, առանց ընկճվելու համբերեն և տանեն ժամանակավոր անհաջողութունները և չլսեն առևտրականների ու կուլակների քսիսոցներ, վոր նրանք բաց են թողնում վախեցնելու համար:

Վ.ՈՒՆ VII.

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԽՈՐՀՐԴՍՅՈՒՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԸ

Տնայնագործները մեծ մասամբ չքավորներ են լինում: Գյուղատնտեսութունից ապրուստի համար բավականին յեկամուտ չստանալով, կարիքից ստիպված նրանք զբաղվում են զանազան գործվածքներ շինելով:

Խորհրդային իշխանությունը բանվորների յեվ գյուղացիների աշխատավորական ընկանիքն է

Նա հավասարաչափ հոգ է տանում և՛ բանվորների և՛ գյուղացիների մասին, ցանկանում է լավացնել նրանց կյանքը: Մենք

ավելի լավ ենք ապրում, քան 21 թվականին, բայց դեռ կարելի է մեջ ենք: Գյուղում շատ կան լճկաններից զուրկ չքավորներ: Յեթե խորհրդային իշխանությունն իր ուժերի ներածին չափ հնարավորություններ հատկեւ նրանց տնտեսությունն ու կյանքը բարելավելու համար, այդ դեպքում մեր պետությունը չէր կարող արագություն արձակել: Խորհրդային պետության զարգացման հիմքն առողջ, ապահովված բանվորը և առողջ ապահովված գյուղացին է: Տնայնագործական արհեստներն ոգնում են շատ գյուղացիների վոչ միայն կերակրվելու, այլև բարձրացնելու իրենց տնտեսությունը, ավելացնելու գյուղատնտեսական քարիքների քանակը գյուղում:

Ի՞նչ է ասում կոմունիստական կուսակցությունը

14-րդ կոնֆերանսում կուսակցությունը մեծ ուշադրություն դարձրեց տնայնագործների և նրանց կարիքների վրա: Կուսակցությունը գտավ, Վոր ներկայումս տնայնագործական արհեստները մեծ ոգուտներ են տալիս: Ամենից առաջ նրանք վստահ են տալիս գյուղացուն, իսկ այդ վստահով գյուղացին վոչ միայն ապրում է, այլև գյուղատնտեսությունն է բարձրացնում: Յերբորդը—տնայնագործական արհեստները լրացնում են ապրանքային պաշարները մեր պետության մեջ: Յերբորդը—տնայնագործները պատրաստում են փորձված բանվորական ուժեր, վորոնք կարող են գնալ և աշխատել գործարաններում ու ֆաբրիկաներում, իբրև արդեն գործն իմացող բանվորներ:

Հավասարեցնել բանվորների յեվ ծառայողների հետ

Կուսակցությունը համարում է, Վոր վարձու բանվորներ չունեցող և ուրիշի աշխատանքը չհասցրածող տնայնագործներն ու արհեստավորներն էլ նույնպիսի աշխատավորներ են, ինչպիսիք և բանվորներն ու ծառայողները: Ձի կարելի նրանց վնչ աշխատավորական տարրեր համարել: Իրավունքներ պետք է տալ նրանց խորհուրդների, կոոպերացիայի և հասարակական կազմակերպությունների ընտրություններին մասնակցելու համար: Կուսակցության այս վորոշումը շատ կարևոր է տնայնագործների համար: Դա նրանց յեռանդ է տալիս խորհրդային իշխանությունն և իրենց ոգտին աշխատելու համար:

Պե՞տ է մոտեցնել տնայնագործներին պետական արդյունաբերությանը

Տնայնագործի աշխատանքը շատ սերտ կերպով կապված է գործարանների աշխատանքների հետ: Մի դեպքում տնայնագործներն են ստանում հում նյութեր և կիսագործվածքներ պետական հիմնարկներից—որ—մանածները, իսկ մյուս դեպքում—գործարաններում և լրացվում աշխատանքը: Տնայնագործները մեծ կարիք են զգում, մանավանդ հում նյութերի: Հում նյութերի համար նրանք հաճախ ընկնում են միջնորդ-առևտրականների թակաբղի մեջ կամ լե՛ն մեծ գումարներ են տալիս ավելորդ տեղից: Կուսակցությունը գտավ անհրաժեշտ, Վոր պետական մարմինները տնայնագործների կարիքին ընդառաջ գնան և հարկավոր չափով ու մատչելի գներով հում նյութեր մատակարարեն նրանց:

Պե՞տ է միջոցներ տրամադրել

Շատ բարձրումներ, Վոր կարելի յեր գործադրել տնայնագործական արհեստների մեջ չեն կիրառվում միջոցներ չլինելու պատճառով: Կուսակցությունն անհրաժեշտ է գտնում լայնացնել վարկերը տնայնագործների համար և տալ այնպիսի վարկեր, Վոր համապատասխան լինեն աշխատանքի պայմաններին, մատչելի լինեն թե տոկոսները և թե ժամկետները: Վերջապես, կուսակցությունն անհրաժեշտ է համարել հասուկ գումարներ առանձնացնել տնայնագործական արհեստների զարգացման և ոժանդակելու համար: Բայց միայն դրամի կարիք չունի տնայնագործը: Յերբեմն հում նյութն ու կիսագործվածքները դրամից ավելի յե՛ն հարկավոր լինում: Այդ նյութերն էլ պիտք է վարկով լաց թողնել—ասում է կուսակցությունը:

Ի հարկե պետությունը չի կարող միջոցներ բաց թողնել ըլոր տնայնագործների կարիքները լիուլի բավարարելու համար: Այդ հանգամանքը հաշվի յե առնում կուսակցությունը և ասում է՝ տնայնագործներն իրենք պետք է քիչ-քիչ խնայողություններ անեն, միջոցներ կուտակեն, բացի իրենց մուծած փայլ: Այդ խնայողությունները մուծելով տնայնագործները կարեն թե վարկ են տալիս իրենց կազմակերպություններին, սրանք էլ լայնացնում են շրջանառությունները և ոժանդակությունը: Յեվ դրամ-

ներն են պահպանվում և՛ ոգուտ և ստացվում իրենց, տնայնագործների համար:

Նպասել գործվածքների վաճառահանմանը

Կուսակցությունը կողմնակից է, վոր տնայնագործական արտադրանքներն արտասահման ուղարկվեն և այնտեղից բերվեն տնայնագործին անհրաժեշտ այն գործիքները, հում նյութերը, վոր մենք դեռ չունենք: Տնայնագործներն, ինչպես հարկավորն է, դեռ չեն ոգտագործել արտասահմանյան շուկան և այստեղ տնայնագործություն համար ձեռնտու ճանապարհ է բացվում: Բայցի այդ, պետական մարմինները պետք է նպաստեն տնայնագործական արտադրանքները մեր հանրապետության մեջ վաճառելու գործի—նորա համար սերտորեն պետք է կապվել արտադրողական կոոպերացիայի հետ:

Միայն կոոպերացիայի սիստեմով

Հասկանալի չէ, վոր կուսակցության բոլոր վորոշումներն ոգուտ կրեբեն միայն այն դեպքում, յեթե տնայնագործները համախմբված լինեն արտեղների և միությունների մեջ: Այլ կերպ հում նյութերն այնպես կբաշխվեն, վոր մեկը լիովին կստանա, իսկ մյուսը դատարկ կնստի: Իսկ ում ձեռքը շատ ընկնի, նա իր ստացած հում նյութով և վարկով կսկսի սպիկուլյանտություն անել: Աշխատավորական գումարների հաշվին նոր չարչի առևտրականներ կառաջանան: Իսկ ինքը, տնայնագործը վոչ մի ոգուտ չի ստանա: Բայց արտեղների և միությունների միջոցով այդ նույն հում նյութերը կընկնեն իսկապես կարիքավոր տնայնագործների ձեռքը:

Պես Է կարգի գցել արտադրողական կոոպերացիան

Արտեղներում և միություններում անկարգություններ և սխալներ ել են լինում: Դրանք ֆասակար ազդեցություն են ունենում տնայնագործի աշխատանքի և վաստակի վրա: Ժամանակ է վերջ տալ պակասություններին: Միայն տնայնագործների ինքնագործունեությունը կարող է ոգնել նրանց ամուր կապ ստեղծել և ամրացնելու արտադրողական կոոպերացիան—ասում է կու-

սակցությունը: Բացի այդ, արտեղներին պետք է շահագրգռել միության աշխատանքներով: Իսկ դրա համար անհրաժեշտ է նրանց մասնակից անել միությունների ոգուտներին:

Ամեն մի կազմակերպություն—լինի դա արտեղ կամ միություն լիակատար պատասխանատու չէ իր վրա վերցրած պարտականությունների համար: Յեթե՞ նա դրամ կամ հում նյութ է վերցնում վարկով, պարտավոր է վճարել ճիշտ նշանակված ժամկետին: Միայն այդ դեպքումն է, վոր պետությունը կարող է ճիշտ բաշխել տնայնագործների համար առանձնացված գրամները: Իսկ յեթե գրամները կապ ընկնեն զանազան տեղերում, այն ժամանակ ֆադյալներին վճարելու համար վոչինչ չի մնա: Այսոր մի արտեղ կամ միություն կուչացնի գրամները, մտածելով, թե պետությունն առանց այդ ել իր գործը կտեսնի, վաղն ուրիշները և այդ ձևով մեկը-մյուսի տուժելու պատճառը կդառնա: Յուրաքանչյուր միության, արտեղի և տնայնագործի շահերը պահանջում են վերցրած պարտքը ժամանակին վճարել:

Եժանացնել գործվածքները—պահպանել վաստակը

Այլանքների վաճառքը կարելի չէ մեծացնել միայն այն դեպքում, յերբ նրանց գներն մատչելի չեն աշխատավորների համար և հատկություններ լաֆլ են: Դրան կարելի չէ հասնել վերադիր ծախքերը կրճատելով, վաճառքի գործը տնտեսապես լավ կազմակերպելով, մեքենաների և արտադրության կատարելագործված ձևեր մտցնելով: Այն ժամանակ և՛ գործվածքներն եժան կլինեն, և՛ տնայնագործի վաստակը կը բարձրանա: Կը մեծանա վաճառքը և տնայնագործը կապահովվի աշխատանքով:

Վոչ թե խոսքերով, այլ գործով

Մեր ղեկավարների խոսքերն իզուր չանցան: Խորհուրդների III համագումարում տնայնագործների վրա մեծ ուշադրություն դարձվեց: Քննվեցին տնայնագործների կյանքի և աշխատանքի պայմանները: պարզվեց, թե ինչով կարող է Խորհրդային իշխանությունն ոգնել նրանց: Խորհուրդների III համագումարը գտավ, վոր տնայնագործական արհեստները մեծ ոգուտներ են քերում՝ նրանք դուրսացնելով ոժանդակ վաստակ են տալիս և

ոգնում են վարել գյուղատնտեսութիւնը: Տնայրագործների արտադրանքները լրացնում են ապրանքային պակասորդը և թուլացնում ապրանքային սուրը:

Պեժ և լավացնել սնայնագործների աշխատանքի պայմանները

Խորհուրդների III Համագումարն ասաց, վոր պետք է ոգնել տնայնագործներին հում նյութեր ձեռք բերելու և համապատասխան վարկ ստանալու խնդրում: Հում նյութը և վարկերը պետք է անցնեն տնայնագործներին կոոպերիւթիւնների միջոցով:

Խորհուրդների III Համագումարը գտավ, վոր արտեւները և միութիւնները մեջ միանալն այն միակ ճանապարհն է տնայնագործների համար, վորով նրանք կարող են գնալ բանվորների և գյուղացիների հետ: Միայնակ տնայնագործն անկարող է ազատվել չարչի-առետրականներից և նրա կապանքներից: Միայնակ տնայնագործին ոգնութիւն ցույց տալն էլ շատ դժվար է:

Խորհուրդների III համագումարի վորոշումները, տնայնագործներին հում նյութ մատակարարելու մասին, արդեն գործով կատարվում է՝ վեկում ասածից բացի, պետութիւնը դեռ հատուկ գումարներ էլ է բաց թողել դրամական վարկ տալու համար:

Ապրիլի 10-ին հրատարակվել է հենտգործկոմի և Ժողկոմ-խորհի վորոշումը գյուղական տնայնագործներին և արհեստավորներին տրված արտոնութիւնների մասին: Յեւ մայիսի 12-ին հրատարակվել է Խորհրդային Միութեան կենտգործկոմի վորոշումը գյուղական արհեստավորներին և տնայնագործներին տեղական տուրքերով և հարկերով հարկադրելու մասին: Դրա մանրամասն բացառութիւնները տպագրվել են „Кустарь и артель“ թերթում և առանձին գրքով հրատարակել է „Крестьянская Газета“-ն—«Թե ինչ պետք է իմանա տնայնագործը և միայնակ արհեստավորը հարկերի մասին» (գինը 20 կոպ.): Պատմենք համառոտ կերպով, թե վորոնք են այդ արտոնութիւնները:

Ազատվում են արհեստագործական յեւլ յեկամային հարկից

Այն արտեւները, վորոնք գտնվում են գյուղական վայրերում, անկախ նրանց շրջանառութիւնից և առանց ի նկատի ու-

նենալու, — կան արդյոք հատուկ սարքավորումներ և շարժիչ մեքենաներ, թե վոչ: Միայն մի սահմանափակումն էլ ապրիլի 10-ի արտեւներին տրված արտոնութիւնների 1/5-ից ավել չպետք է լինի — այդ էլ միայն այն աշխատանքների համար, վոր իրենք տնայնագործները չեն կարող կատարել որինակ՝ հաշվետար, գործվածքների մշակման տեխնիկայի մասնագետ և այլն: Արտեւն իր առետրական դործունեութեան մեջ ազատ և արհեստագործական հարկից, յեթի նա իր գործվածքները վաճառում է անմիջապես արհեստանոցից, ձեռքի վրա, կարկատանի սեղաններից, սայլերի վրա, շուկաներում ու բաղարներում և այլ տեղերում, — ինչպես գյուղական, նույնպես և քաղաքային բնակութեան վայրերում: Քաղաքային բնակութեան վայրերում հատուկ շենքերի մեջ վաճառք կատարելուց արտոնութիւններ են տրվում: Գյուղական վայրերում կարելի չէ վաճառել և հատուկ առետրական շենքերում:

Տրվում են նույնպես մի շարք արտոնութիւններ տեղական տուրքերի և հարկերի նկատմամբ:

Զգուցալիւ չարչիներից յեւլ առեւթրականներից

Մեծ են տրված արտոնութիւնները: Խորհրդային իշխանութիւնը տնայնագործին է թողնում նրա ամբողջ վաստակը: Գյուղացիական տնտեսութեան և տնայնագործի կյանքը բարելավելու համար ամենալավ պայմաններն են ստեղծված: Բայց շատ հեշտ և այդ բոլորը կորցնել, դրա համար բավական է գրավվել և չարչի-առետրականների թակարդն ընկնել:

Միայնակ-սնայնադործն ուրիւների գրպաններն է լցնում

Ի հարկէ չարչին իսկույն կհասկանա իր ոգուտները: Նա տնայնագործի կիջեցնի տնայնագործի աշխատանքի գինը: Եժան կառավարի: Զհամաձայնողին նա կասի. — «Իզուր ես կոտրատվում ես՝ չե՞ վոր դու հարկեր չես վճարում, ուրեմն դու վոչինչ չես կորցնի և առաջվանից պակաս չես ստանա»: Իսկ սպասողին էլ նա կգանգատվի, թե հարկերն են մեծ: Նրա համար յերկու կողմից էլ լավ է՝ նա դարձյալ ոգտվում է թե տնայնագործից և թե սպասողից:

Իսկ սնայնագործի՞ն

Տնայնագործին, սակայն, ելի իր կոտորած տաշտակը կմնա, Խորհրդային իշխանության ամբողջ ջանքերն ի դուր կկորչեն, Տնահատվուհը չի լավանա, տնայնագործն առաջվա պես ելի կտնքա կարիքի լծի տակ: Արժեք, արդյոք, վոր դրա համար մեր գետ աղքատ գանձարանը զրկվեր մի ավելորդ գումարից:

Թող տնայնագործը մտածի այդ մասին:

Շնորհակալության փոխարեն—ոձեր են սախացնում

Ճանկելով տնայնագործին արված բոլոր արտոնությունների ոգուտները, չարհի-առևտրականն ել ավելի շատ դրամագլուխ կլիզի, քան առաջ: Կրտած դրամներով նա ավելի ամուր կը կապկպի տնայնագործի վոտքն ու ձեռքը և գյուղացու մորթու աակ ներս կտողա քաղաք ու այդտեղ ել կսկսի իր ֆառաղար գործը: Այգպես ել կստացվի՝ վոխարեն շնորհակալության և ինքն ոգուտ տեսնելու, տնայնագործը կուժեղացնի թշնամուն, վորի հետ Խորհրդային իշխանությունը կուի և մղում, վորին վերջնականապես տապալելու համար շատ արյուն և ջանքեր են թափվել:

Գնա արսել

Գործվածքներն արտելի միջոցով վաճառելուց, հում նյութերն արտելային կարգով գնելուց, ոժանդակ ձեռնարկներ և ընդհանուր արհեստանոցներ հիմնելուց տնայնագործը կազատվի այն ազոավի թշվառ դրությունից, վոր հափշտակվել էր աղվեսի կեղծավոր լեզվով:

Ամբողջ արսելով մեք միության մեջ

Միությունից կտրված արտեն ել թեև գանդաղ, բայց ելի չարհի-առևտրականների և կուլակների ազդեցության տակ կընկնի: Գյուղում կորսված արտելը լրիվ կապ չունի ուրիշ տեղերի հետ: Ապրանքները վաճառելու համար նա պետք և գիմի, յեթե վոչ իր գյուղի, ապա մի ուրիշ չարհի-առևտրականի: Բայց չե՞ վոր խնայակա դրանք իրարից չեն տարբերվում՝ աշունք—շանից, յերկուսը մի տանից»:

Միայն արսելը, միությանը յեվ նախապեսական կենտրոնն են, վոր լիակատար կերպով ազատագրում են տնայնագործի աշխատանքն ու վտտակն, ուրիշի քրտինքը շահագործել անորոշներից և կարողությունն ու բարեկեցությունն են աուն ըրելու»:

ԳԼՈՒԽ VIII.

Խ Ո Ս Ք Ի Ց Դ Ե Պ Ի Գ Ո Ր Ծ

Շատ լավ գործեր են վոչնչանում, յերբ վոր մարդիկ չեն իմանում թե ինչպե՞ր սկսեն և ուր գիմեն: Տնայնագործներից ել շատերն են մտածում արտելի մասին, բայց գործն առաջ չի գնում՝ մեկը ցանկանում է, մյուսը չի ցանկանում: Գործը սկսում են, բայց վոչ այն տեղից, վորտեղից հարկավոր է: Չիմանալուց՝ խըճում են: Տեսնում ես, վոր բոլորը վլվում և, հակառակորդին ծողրանքի առիթ տալիս և նույն գործի կոպմակիցների յիտանդն ու ցանկությունը խեղդում: Այգպեսի վտանդ կարող և պատնալ գիտակից տնայնագործներին, յեթե նրանք չձանթանան արտելային կարգերին:

Բաժանորդագրվիր կոոպերասիվ քերթերին

Գիտակից տնայնագործը արտել կազմակերպելու կարգն իմանում և թերթերից: Արտելային աշխատանքի հակառակորդներիշտ ել կը գանվին գյուղում: Այդ հակառակորդների գեմ գիտակից տնայնագործը շատ ուրիշակներ կը բերի թերթից, թե ինչպես են արտելային կարգով աղրում և աշխատում ուրիշ տեղերում: Անկասկած թերթը գիտակից տնայնագործի շուրջը կը համախմբի նրա ընկերներին: Կը կազմակերպվի մի փոքրիկ խմբակ վորն արդեն հեշտությամբ կը հասնի իր նպատակներին:

Պեք է կապ նաստեկ շրջագործկոմի հետ

Շրջագործկոմը կարող է մեծ ոգնություն ցույց տալ նոր գործին: Գյուղական և շրջանային ժողովներում հարկավոր է հարց գնել արտել կազմակերպելու մասին, ոժանդակություն ցույց տալ գործի սկզբին, չենք տրամադրել:

Ձեռք բերեք կոմպլեքսի ոժանդակությունը

Իջեքն անկասկած ընդառաջ կը գնա տնայնագործներին արտել կազմակերպելու համար: Նա լավ խորհուրդներ կտա թե

ինչպես վարվել մեկ կամ մյուս դեպքում: Ինչի մանրամասնը ժողովներում զուրս կզան պաշտպանելու արտելային աշխատանքը, կպաշտպանեն տնայնագործները խնդիրը շրջապահումն առաջ:

Կապը կոոպերացիայի հետ

Յեթե մոտակա տեղերում կամ գյուղերում կան սպառողական ընկերություն, վարկային կոոպերացիա կամ գյուղատնտեսական ընկերություն պետք է շատ սերտ կապ հաստատել դրանց հետ: Հետագայում ամենից առաջ մենք նրանց միջոցով կարող ենք վաճառել մեր գործվածքները, բացի այդ, գործի ըսկզբում կարելի չէ նյութական ոգնություն ստանալ նրանցից: Վերջապես կոոպերատիվի աշխատակիցները շատ ոգտակար տեղեկություններ և ցուցմունքներ կտան արտելի աշխատանքները տանելու համար: Դրա շնորհիվ կարելի կը լինի խուսափել մի շարք սխալներից, վոր շատ ֆաստկար են մանավանդ գործի սկզբին:

Ուրիւնների վրա հույս դիր, բայց ինքն ել մի քնիր

Ապահովվելով ուրիշ կազմակերպությունների ոժանդակությամբ, գիտակից տնայնագործը չպետք է ձեռքերը ծալած նստի հուսալով, վոր նրա փոխարեն մի ուրիշը կանի այն բոլորը, ինչ հարկավոր է: Յեթե տնայնագործներն իրենք հետաքրքրություն և ձեռնբրցություն չհայտնաբերեն, ապա դրո՞ւ ոգնությունն ի զուր կանցնի:

Խրնիթվարը յեվ ուսուցիչը

Լավ կլինի խրնիթ-ընթերցարան հավաքել տնայնագործներին և թերթիւր ու գրքեր կարդալ նրանց համար: Ընթերցանության ժամանակ անալոյման վիճաբանություններ կառաջանան, կոոպերացիայի մեջ անփորձ տնայնագործը հեշտությամբ կարող է սխալվել և գործը փչացնել: Այդ պետք է նկատի ունենալ առաջուց: Բարձրաձայն ընթերցանությունից առաջ պետք է լավ պատրաստվել և իմանալ, թե ինչ մտքեր են արված գրքի կամ թերթի մեջ: Լավ հասկանալով և լավ գործ տնելով գիտակից տնայնագործը թե իր թշնամիներին կհաղթի և թե նույնչափ հեշտությամբ կհասկացնի անգիտակից տնայնագործներին նրանց սխալները:

Փ ո ղ ո վ

Տնայնագործներին արտելային գործին ծանոթացնելու համար անհրաժեշտ է ոգտագործել բոլոր ժողովները: Դնել զեկուցումներ կամ խնդրել, վոր իմացող մարդիկ՝ բջից, կոոպերատիվից և կամ փոխոգնություն ընկերությունից զեկուցեն, Յեթե նախապես կապեր են հաստատված այդ բոլորի հետ, ապա թե զեկուցումներ կը դրվեն և թե զեկուցողներ կլինեն:

Քանի ցնայնագործներ պեժ է լինեն գործը սկսելու համար

Կանոնադրության համաձայն կոոպերատիվ-արտելով աշխատելու համար հարկավոր է 5-ից վոչ պակաս մարդ: Հասկանալի չէ, վոր գործին ճիշտ մոտենալուց դժվար չէ 5 մարդ գտնել: Իսկ յեթե գործը լավ գնա, մյուսներն ել չեն ուշանա:

Հիմնադիր ժողով

Յերբ հավաքվում են արտել հիմնել ցանկացող 5 տնայնագործներ, կարելի չէ հրավիրել հիմնադիր ժողով: Այդ ժողովու պետք է քննել և հաստատել կանոնադրությունը և ստորագրել: Վորպեսզի ժողովում շատ վիճաբանություններ տեղի չունենան ավելի լավ կլինի կանոնադրությանը ծանոթանալ և քննության յենթարկել սկզբից, զրույցների ժամանակ:

Վորսեղից ձեռք բերել կանոնադրությունը

Արտադրական կոոպերատիվների որինակելի կանոնադրությունը, վորով սովորաբար աշխատում են արտելները, կարելի չէ տանալ «Հայտնարկոոպ»-ից — արտադրողական կոոպերացիայի Հայաստանի Միությունից: Պետք է գրել նրան (Յերևան, «Հայտնարկոոպ») և նա կուղարկի կանոնադրությունը: Պետք է բերել տալ այդ կանոնադրությունից հինգ որինակ: Չորս որինակները ստորագրվում են և ուղարկվում տոմարագրելու, իսկ մեկը պահվում է գործերի մեջ:

Ուր պեժ է ուղարկել տմարագրելու համար

Բոլոր հիմնադիրների կողմից ստորագրված կանոնադրությունը ներկայացվում է ժողովրդական Տնտեսության Խորհրդին տոմարագրելու համար: Կանոնադրություններն ուղարկվում են մի

հայտարարութեամբ մտադրաբար հետեւյալ բովանդակութեամբ ժողովրդական Տնտեսութեան Խորհրդի տնտեսագրման հանձնա-
ժողովին..... արտելի հիմնադիրներէն:

(գրել արտելի անունը)

1) Անուն, հայրանուն, ազգանուն

2) Հիմնադիրների բնակավայրը

Հայտարարութիւն

Սրա հետ կցելով..... արտելի կանոնադրու-
(անունը)

թիւնը 4 որինակից, վորոնք միանգամայն նման են իրար, խնդրում ենք համապատասխան կոպերատիվ մատչանի մեջ մտցնել այդ կանոնադրութիւնը:

1921 թվի հուլիսի 1-ի դեկրետը և այդ դեկրետի 3 հոդ-
վածը, վոր արգելում և միաժամանակ անդամ լինել միևնույն տնտեսագրութեան պատկանող յիշկու արհեստավորական կոպերա-
տիվների կամ միութիւնների, մեզ հայտնի չեն և մենք հայտա-
րարում ենք, վոր մեզանից վոչ մեկն անդամ չի մի վորակի այլ մի-
ատեսակ արտելի:

Այս հայտարարութիւնը ներկայացնելու և տնտեսագրութեան կանոնադրութիւնը ստանալու, նրա մեջ որոշեքին չհակասող ուղ-
ղութներ և խմբագրական բնույթ կրող լրացումներ անելու հա-
մար լրագործում ենք (գրել անունը, հայրանունը և ազգանունը),
վոր ապրում և (գրել բնակութեան տեղը):

Սրանից հետո հայտարարութեան մեջ գալիս են բոլոր հիմ-
նադիրների անունը հայրանունը և ազգանունը: Բոլոր հիմնա-
դիրների ստորագրութիւնները պետք է հաստատել տալ շրջապի-
կումում կամ ժողդատավարի մոտ:

Նպատակահարմար և լրագոր ընտրել նահանգական քաղա-
քում ապրող մեկն ու մեկին, վորպեսզի, կարիք յեկած գեպրում,
նա կարողանա շուտով ներկայանալ տնտեսագրութեան հանձնա-
ժողովին:

Հայտարարութեանը պետք է կցել հիմնադիրների ցուցակը
հատուկ ձևով:

Հիմնադիրների ցուցակը

Հիմնադիրներից մեկն ու մեկն անգրագիտութեան գեպրում
նրա փոխարեն ստորագրում են գրագիտները հետեւյալ ձևով այս

ինչի անգրագիտութեան պատճառով և նրա անձնական խնդրով
ստորագրեց այսինչ այսինչյանը:

Տնտեսագրութեան համար վոչ մի տուրք չի վճարվում:

Աւստանգիր սկսելուց առաջ -- վերջին քայլերը

Տնտեսագրութեան կանոնադրութիւնը ստանալով, տնայնագործ-
ները նորից հավաքվում են և ազմակերպչական ժողո-
վի: Այս ժողովում նրանք ընտրում են վարչութիւն և վերա-
տուգիչ հանձնաժողով: Դրանից հետո արտելը համարվում է
սրինական ապրում և ապրում և ապրում և ապրում և ապրում
կեկ աշխատանքներին:

Հաւելի առ ամեն մի քայլ

Յնթի տնայնագործներն իրենց արտելային գործը տանեն
դ գ ու շ ու թ յ ա մ բ, ա մ ե ն մ ի ք ա յ ւ հ ա շ վ ի ա ո ն ե-
լ ո վ և ժամանակին ուղղին սխալները, այդ դեպքում նրանց գոր-
ծի հաջողութիւնն ապահովված է:

Հայկական Գրական Միություն
Հայկական Գրական Միություն
Հայկական Գրական Միություն

Հայկական Գրական Միություն

Հայկական Գրական Միություն
Հայկական Գրական Միություն
Հայկական Գրական Միություն

<< Ազգային գրադարան

NL0209171

ԳԻՆԸ 30 ԿՈՊ.